

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till yrkeshögskolelag och till lag om yrkespedagogisk lärarutbildning

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att en yrkeshögskolelag och lag om yrkespedagogisk lärarutbildning skall stiftas. Lagarna skall ersätta de gällande lagarna om yrkeshögskolestudier från 1995 och om yrkespedagogisk lärarutbildning från 1996.

I propositionen föreslås att en ny yrkeshögskolelag skall stiftas med tydligare bestämmelser om yrkeshögskolornas ställning och uppgifter i högskolesystemet. Yrkeshögskolorna och universiteten skall tillsammans bilda högskoleväsendet. Yrkeshögskolornas undervisning skall i första hand grunda sig på arbetslivets och arbetslivsutvecklingens krav. Forsknings- och utvecklingsarbetet i yrkeshögskolorna skall i sin tur å ena sidan betjäna yrkeshögskolestudierna och utvecklingen av dem samt å andra sidan det regionala och lokala näringslivet och det övriga arbetslivet samt utvecklandet av dessa.

Enligt förslaget till yrkeshögskolelag skall yrkeshögskolorna ha självstyrelse i sina interna angelägenheter. Huvudmännen kan vara kommuner, samkommuner, aktiebolag eller stiftelser. Enligt lagförslaget skall de viktigaste frågorna som berör verksamheten och ekonomin avgöras inom huvudmannens egen förvaltning. Huvudmannen skall t.ex. i sista hand besluta om betydande utvidgningar av verksamheten och om strategiska initiativ. Frågor som handlar om hur undervisningen skall ordnas och utbildningen utvecklas skall avgöras av yrkeshögskolans interna förvaltning inom de budgetramar som huvudmannen har fastställt. Yrkeshögskolans interna förvaltning skall skötas av styrelsen

och rektorn. Yrkeshögskolans lärare i huvudsyssla, övriga personal i huvudsyssla och heltidsstuderande skall vara företrädare i styrelsen. Till styrelsen skall dessutom höra personer som företräder näringslivet eller det övriga arbetslivet inom yrkeshögskolans verksamhetsområde. Rektorn är styrelsens ordförande och har allmän behörighet i yrkeshögskolans interna angelägenheter.

I tillståndet för yrkeshögskolan skall såsom hittills anges yrkeshögskolans utbildningsuppgift och eventuella utvecklingsförpliktelser. Den övriga styrningen av yrkeshögskolans verksamhet skall huvudsakligen grunda sig på den utvecklingsplan för utbildning och forskning som statsrådet godkänner för ett visst antal år åt gången, förhandlingar och överenskommelser mellan undervisningsministeriet samt yrkeshögskolornas huvudmän och yrkeshögskolorna samt på kvalitetsbedömning. Eftersom den avtalsbaserade styrningen av verksamheten begränsar yrkeshögskolans självstyrelse såväl i förhållande till undervisningsministeriet som i förhållande till huvudmannen, skall om förhandlingsförfarandet bestämmas i lag.

Yrkespedagogisk lärarutbildning skall såsom hittills ordnas vid fem yrkeshögskolor. Enligt lagförslaget skall lärarutbildningen dock inte längre ordnas vid yrkespedagogiska lärarhögskolor som verkar i anslutning till yrkeshögskolorna, utan den skall vara en del av yrkeshögskolans verksamhet.

Avsikten är att lagarna skall träda i kraft den 1 augusti 2003.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING.....	4
1. Yrkeshögskoleväsendets utveckling och nuläge.....	4
1.1. Yrkeshögskoleväsendets utveckling	4
1.2. Yrkeshögskolelagstiftningen.....	6
1.3. Yrkeshögskolornas verksamhet.....	7
Styrningen av verksamheten	7
Yrkeshögskolornas huvudmän och administration.....	8
Yrkeshögskolenätet	9
Yrkeshögskolorna och den regionala utvecklingen	10
Forsknings- och utvecklingsarbete samt arbetslivskontakter	12
Internationella utvecklingsutsikter	13
1.4. Finansieringen av yrkeshögskolorna	15
1.5. Bedömning av nuläget	17
Allmänna synpunkter på hur yrkeshögskolereformen har genomförts samt nulä- get.....	17
Yrkeshögskolornas uppgifter	18
Styrningen av verksamheten	18
Yrkeshögskolornas administration	19
2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	20
2.1. Mål	20
2.2. De viktigaste förslagen.....	20
3. Propositionens verkningar	21
3.1. Ekonomiska verkningar	21
3.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	22
4. Beredningen av propositionen	22
4.1. Beredningskedan och beredningsmaterial	22
Utvecklingsplanen för utbildning och forskning	22
Beredningsorgan.....	22
Internationell utvärdering	23
4.2. Utlåtanden	23
DETALJMOTIVERING.....	25
1. Lagförslag	25
1.1. Yrkeshögskolelagen	25
1 kap. Allmänna bestämmelser.....	25
2 kap. Yrkeshögskolornas huvudmän.....	26
3 kap. Styrning och utvärdering av verksamheten.....	27
4 kap. Yrkeshögskolans interna förvaltning	28
5 kap. Undervisning och examina.....	28
6 kap. Studerande	30

7 kap. Lärare och övrig personal.....	31
8 kap. Finansiering	31
9 kap. Särskilda bestämmelser	32
1.2. Lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning.....	34
2. Närmare bestämmelser	34
3. Lagstiftningsordning	34
4. Ikraftträdande.....	36
LAGFÖRSLAGEN.....	37
Yrkeshögskolelag	37
om yrkespedagogisk lärarutbildning.....	46

ALLMÄN MOTIVERING

1. Yrkeshögskoleväsendets utveckling och nuläge

1.1. Yrkeshögskoleväsendets utveckling

Yrkeshögskolorna är vid sidan av universitetet en del av det finska högskolesystemet. När den högre utbildningen ökade i omfång, ville man kanalisera tillväxten till nya yrkeshögskolor i stället för till traditionella universitet. Yrkeshögskolorna har byggts upp under ett reformskede som varade hela 1990-talet. De har uppstått ur läroanstalter som tidigare ordnade utbildning på institutnivå och högre yrkesutbildning så, att utbildningen vid dessa läroanstalter höjdes till högskolenivå samt läroanstalterna gavs högre status och fusionerades till mångsektoriella yrkeshögskolor.

Yrkeshögskolereformen inleddes som ett försök i början av 1990-talet. Försöket grundade sig på lagen om försök med utbildning på ungdomsstadiet och med yrkeshögskolor (391/1991). Utgångsläget för försöket och reformen var goda, ty under 1970- och 1980-talen hade man på samtliga områden systematiskt utvecklat den högre yrkesutbildningen. Målet var att höja utbildningens nivå och kvalitet och därigenom göra den till en del av högskolesystemet. Genom reformen försökte man också göra utbildningen internationellt mera jämförbar med andra utbildningar och också annars öka det internationella samarbetet. Genom att parallellt med traditionella högskoleexamina skapa en mera praktisk och yrkesinriktad högskoleexamen ville man erbjuda ungdomar ett annat alternativ på högskolenivå.

Reformen hade också som mål att stärka den regionala utvecklingen och yrkeshögskolornas samarbete med små och medelstora företag samt producenter av välfärdstjänster. Genom att skapa starka mångsektoriella enheter försökte man också åstadkomma nya utbildningsprogram som skulle betjäna det i förändring stadda arbetslivets behov. Under försökskedet av reformen fick yrkeshögskolorna möjlighet att utveckla sin verksamhet.

Uppföljningen och utvärderingen av försö-

ket med yrkeshögskolor spelade en central roll för styrningen och utvecklingen av de temporära yrkeshögskolorna. År 1994 fördes också de första överläggningarna om mål- och resultatavtal mellan undervisningsministeriet och de temporära yrkeshögskolorna. Den lag som reglerade försöket var i kraft till utgången av år 1999.

I en utvärderingsrapport som anslöt sig till den landsundersökning som organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) företog av den finländska högskolepolitiken år 1994 ansåg utvärderarna att metoden med ett försök med yrkeshögskolor och den planerade yrkeshögskolemodellen var användbara. De ansåg det vara ändamålsenligt att bygga ett nätverk av huvudsakligen mångsektoriella yrkeshögskolor och ville att en permanent lagstiftning snabbt skulle skapas.

Lagen om yrkeshögskolestudier (255/1995) gavs år 1995. Med stöd av denna lag har statsrådet på ansökan beviljat yrkeshögskolorna tillstånd. Rådet för utvärdering av högskolorna har bedömt ansökningarna och givit utlåtanden om dem. Tillstånd har beviljats enligt kvalitet och resultat som yrkeshögskolan har visat i sin försöks- och utvecklingsverksamhet. År 1996 inledde nio yrkeshögskolor sin verksamhet, år 1997 sju, år 1998 fyra och år 1999 likaså fyra yrkeshögskolor sin verksamhet. När fem yrkeshögskolor år 2000 inledde sin verksamhet, hade nätverket av yrkeshögskolor för första gången tagit form. All den utbildning som man hade haft för avsikt att göra till yrkeshögskoleundervisning fanns nu med i detta utbildningssystem. I Finland finns nu 29 yrkeshögskolor. Dessutom finns Polisyrkeshögskolan, som hör till inrikesministeriets förvaltningsområde, samt Ålands yrkeshögskola, som är en försöksenhet.

När yrkeshögskolereformen befann sig i initialskedet, inleddes också ett särskilt stödprogram för reformen. Genom stödprogrammet försökte man se till att målen för reformen nåddes och att yrkeshögskolornas infrastruktur stärktes. I programmet ingick som

väsentliga delar att höja lärarnas utbildningsnivå, utveckla biblioteks- och informations-tjänsterna och förbättra den datatekniska beredskapen samt karriär- och rekryterings-tjänster och stöd för yrkeshögskolornas internationalisering. Regeringen har understött yrkeshögskolorna genom att bevilja dem projektfinansiering på dessa områden, inom vilka verksamheten skall utvecklas. Dessutom har staten beviljat projektfinansiering för att skapa grundläggande förutsättningar för yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete, för utveckling av en virtuell yrkeshögskola och för studerandenas arbetspraktik samt centraliserat svarat för finansieringen av vissa utgifter som har gällt hela högskoleväsendet, såsom genomförandet av systemet för gemensam ansökan, FUNET-datanätet, AMKOTA-databasen och utveck-

landet av bibliotekssystemen. Staten har understött yrkeshögskolorna med sammanlagt 170 miljoner euro utöver basfinansieringen.

Hur omfattande yrkeshögskolesystemet skulle bli var en öppen fråga ännu i beredningens slutskede, när man ställde som mål att huvudsakligen all utbildning på institutnivå och all högre yrkesutbildning skulle omfattas av yrkeshögskolesystemet och höjas till yrkeshögskolenivå. Systemet har också blivit mycket omfattande. År 2001 fanns det ca 100 000 studerande inom den utbildning för unga som leder till examen och dessutom ca 21 000 vuxenstuderande. År 2001 var nybörjarplatserna ca 24 200. Enligt den utvecklingsplan för utbildning och forskning som statsrådet har godkänt för åren 1999—2004 är målsättningen 25 000 utbildningsplatser år 2004.

Tabell 1. YRKESHÖGSKOLORNA 1996—2001

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Permanenta yrkeshögskolor	9	16	20	24	29	29
Studerande i utbildning som leder till examen						
- sammanlagt	44 339	58 590	78 087	96 508	114 147	121 339
- utbildning för unga	37 260	48 706	65 065	79 278	93 617	100 240
- vuxenutbildning	7 079	9 884	13 022	17 230	20 530	21 099
Avlagda examina	4 828	6 049	6 955	9 896	14 153	17 957
Nybörjarplatser, utbildning för unga	13 534	18 234	19 948	23 610	24 040	24 230
Studerande, annan utbildning						
- lärarutbildning		1 823	1 778	1 759	2 506	2 558
- specialiseringsstudier		1 414	2 241	2 989	5 358	6 262
- öppen yrkeshögskoleundervisning, deltagare		29	1 593	2 909	6 412	9 311
Lärare	5 391	6 260	6 940	7 460	7 137	5 774
- heltidsanställda lärare	4 056	4 559	5 013	5 222	5 268	5 597
- deltidsanställda lärare, antal/årsv.	1 335	1 701	1 927	2 238	1 869	1 76.6
Övrig personal		2 083	2 945	3 642	3 674	4 064
Föreläsare, antal	4 119	4 168	7 461	9 183	9 995	10 441

Yrkeshögskolorna ordnar utbildning inom sju utbildningsområden. Största delen av utbudet finns inom utbildningsområdet för teknik och kommunikation. År 2001 fanns en

tredjedel av nybörjarplatserna inom detta område. Det nästhögsta antalet utbildningsplatser fanns inom handel och administration (27 procent av totalutbudet) samt inom häl-

sovården och det sociala området (21 procent). Kulturområdet hade 8 procent av utbudet och turism-, kosthålls- och ekonomibranschen ca 6 procent. De minsta utbildningsområdena var naturbruket (3 procent) samt utbildningsområdet för humanistisk och pedagogisk utbildning (2 procent).

Den yrkeshögskoleutbildning som leder till examen är organiserad i utbildningsprogram. Inom utbildningsprogrammen kan det finnas olika inriktningsoptioner. Undervisningsministeriet fastställer yrkeshögskolornas utbildningsprogram. Antalet utbildningsprogram ökade kraftigt på 1990-talet och när det var som högst fanns det 300 utbildningsprogram. Man ville förenkla och utveckla denna utbildningsprogramstruktur och inledde därför ett omfattande utbildningsprogramprojekt för yrkeshögskolorna, vilket har gjort det möjligt att kraftigt minska antalet utbildningsprogram. Alltsedan år 2001 finns det 85 utbildningsprogram som har fastställts av undervisningsministeriet.

1.2. Yrkeshögskolelagstiftningen

Enligt lagen om yrkeshögskolestudier ordnar yrkeshögskolorna yrkesinriktade högskolestudier som leder till yrkeshögskoleexamen, yrkesinriktade specialiseringsstudier i form av vuxenutbildning och annan vuxenutbildning. Vid sidan av denna utbildningsuppgift kan yrkeshögskolorna bedriva sådant forsknings- och utvecklingsarbete som tjänar yrkeshögskoleundervisningen och stöder arbetslivet.

Enligt lagen bildar yrkeshögskolorna inom högskolesystemet en icke-universitetssektor som verkar jämsides med universitetsväsendet. Yrkeshögskolorna är högskolor som är direkt underställda undervisningsministeriet. En yrkeshögskoleexamen är en högskoleexamen. Om yrkeshögskoleexaminans ställning i högskolornas examenssystem bestäms i förordningen om högskolornas examenssystem (464/1998).

Kommunala och privata yrkeshögskolor får upprätthållas med stöd av ett tillstånd som statsrådet beviljar. Tillstånd kan beviljas sökande som fyller kraven för att grunda en yrkeshögskola samt de kvalitativa kraven och övriga krav. I tillståndet fastställs yrkeshög-

skolans utbildningsuppgift och i tillståndet kan yrkeshögskolan också åläggas en skyldighet att utvecklas och andra skyldigheter. En statlig yrkeshögskola kan grundas av särskilda skäl som är anknytna till ett riksomfattande utbildningsbehov. Statsrådet beslutar om grundande av en statlig yrkeshögskola. Inom undervisningsministeriets förvaltningsområde har inte grundats en enda statlig yrkeshögskola.

Yrkeshögskolorna har grundats som kommunala eller privata yrkeshögskolor. När yrkeshögskoleväsendet bildades, pågick en process för att utveckla nätet av yrkesläroanstalter och förenhetliga huvudmannasystemet. Denna process ansåg man sig bäst kunna främja genom att inrätta kommunala eller privata yrkeshögskolor. Av yrkeshögskolorna har sju en kommun, 11 en samkommun, åtta ett aktiebolag och tre en stiftelse som huvudman.

Grunderna för yrkeshögskolornas förvaltning regleras endast i stora drag i lagen. En kommunal eller privat yrkeshögskolas huvudman får huvudsakligen bestämma hur yrkeshögskolan ordnar sin administration. Enligt lagen skall yrkeshögskolan dock alltid ha en styrelse och rektor. I en kommunal och privat yrkeshögskolas styrelse och ett annat kollegialt förvaltningsorgan kan ingå medlemmar som representerar yrkeshögskolans heltidsanställda lärare, övriga heltidsanställda personal och heltidsstuderande.

Studier som leder till yrkeshögskoleexamen ordnas enligt lagen i form av utbildningsprogram. Undervisningsministeriet fastställer yrkeshögskolornas utbildningsprogram. Yrkeshögskolestudierna omfattar minst tre och högst fyra år, i undantagsfall en längre tid. Om yrkeshögskoleexamina och -studier bestäms närmare i förordningen om yrkeshögskolestudier (256/1995) och i yrkeshögskolornas examensstadgor, som har utfärdats med stöd av den.

Lagen reglerar på ett uttömmande sätt behörigheten för yrkeshögskolestudier, dvs. vem som kan antas som studerande till en yrkeshögskola. Yrkeshögskolan bestämmer själv sina grunder för val av studerande samt användningen av inträdesförhör. Inom ramen för sin utbildningsuppgift beslutar yrkeshögskolan också årligen om det antal studerande

som antas till yrkeshögskolan. År 2001 fogades till lagen bestämmelser om en yrkeshögskolestuderandes studierätt och förlust av studierätt. Annars är yrkeshögskolestuderandens ställning ordnad på liknande sätt som vid universiteten.

Yrkeshögskolornas lärare är enligt lagen överlärare och lektorer, om vilkas behörighet och uppgifter bestäms genom förordning. En yrkeshögskola kan också ha timplärare och föreläsare.

Om yrkeshögskolornas finansiering bestäms i lagen om yrkeshögskolestudier samt lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (635/1998). Finansieringssystemet förklaras närmare i avsnitt 1.4.

En lag om försök med påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna (645/2001) trädde i kraft från början av år 2002. Avsikten med försöket är enligt lagen att inhämta erfarenheter för utvecklande av påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna. Studier som leder till en påbyggnadsexamen vid yrkeshögskola syftar till att utgående från yrkeshögskoleexamen och de krav som utvecklandet av arbetslivet ställer ge en tillräcklig kunskaps- och färdighetsbas och förutsättningar för att sköta sådana utvecklingsuppdrag och andra uppdrag i arbetslivet som förutsätter särskild sakkunskap.

De utbildningsprogram som leder till påbyggnadsexamen omfattar 40–60 studieveckor. Till studier för påbyggnadsexamen vid yrkeshögskola kan enligt lagen antas en person som har avlagt lämplig yrkeshögskoleexamen eller annan lämplig högskoleexamen och som efter examen har minst tre års arbetserfarenhet av området i fråga. Med stöd av försökstillstånd som undervisningsministeriet har beviljat inleds hösten 2002 vid tjugo yrkeshögskolor försök inom utbildningsområdena handel och administration, teknik, hälsovård och det sociala området så, att sammanlagt ca 300 studerande påbörjar utbildningen.

I fråga om studier för påbyggnadsexamen iaktas annars i tillämpliga delar vad som i lagen om yrkeshögskolestudier och med stöd av den föreskrivs om yrkeshögskolestudier. Finansieringen av studier för påbyggnadsexamen är densamma som för finansiering av yrkesinriktade specialiseringsstudier vid yr-

keshögskolor. Lagen om försök med påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna gäller till den 31 juli 2005. Försöken följs upp och utvärderas.

En yrkeshögskola kan inom ramen för den utbildningsuppgift som har bestämts för den ordna yrkespedagogisk lärarutbildning enligt vad som föreskrivs i lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning (452/1996). Yrkespedagogisk lärarutbildning för yrkeshögskolornas och yrkesläroanstalternas lärare samt för dem som ämnar bli lärare vid yrkeshögskolor och yrkesläroanstalter ordnas vid fem lärarhögskolor som verkar i anslutning till yrkeshögskolor. Den svenskspråkiga yrkespedagogiska lärarutbildningen ordnas vid pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi.

1.3. Yrkeshögskolornas verksamhet

Styrningen av verksamheten

Den styrning av yrkeshögskolorna som sker på annat sätt än genom lagstiftning och tillstånd som statsrådet beviljar har i praktiken ordnats på liknande sätt som vid universiteten. Detta är nödvändigt för att koordinera de olika delarna av högskolesystemet. I de utvecklingsplaner för utbildning och forskning som statsrådet godkänner, beslutar statsrådet hur yrkeshögskolorna allmänt skall utvecklas på medellång sikt. De mål- och resultatavtalsförhandlingar som undervisningsministeriet för med yrkeshögskolorna är det viktigaste verktyget i styrningen av yrkeshögskolornas verksamhet. I reformens verkställighetsskede slöts årliga mål- och resultatavtal mellan undervisningsministeriet och yrkeshögskolorna. Enligt den utvecklingsplan för utbildning och forskning som statsrådet har godkänt för åren 1999–2004 skall styrningen av yrkeshögskolorna luckras upp. Alltsedan år 2001 är avtalen treåriga. Anslagen och utbildningsutbudet kommer man dock överens om årligen.

I mål- och resultatavtalsförhandlingarna deltar å ena sidan undervisningsministeriet och å andra sidan företrädare för yrkeshögskolans huvudman och yrkeshögskolan, vilka även undertecknar avtalen. Ett sådant trepartsarrangemang är nödvändigt därför att yrkeshögskolans huvudman är den andra par-

ten i avtalet, men de frågor som avhandlas vid förhandlingarna är sådana att det är nödvändigt att också representanter för yrkeshögskolan är närvarande. Vid mål- och resultatavtalsförhandlingarna kommer undervisningsministeriet med samtliga yrkeshögskolor gemensamt överens om allmänna målsättningar som berör hela yrkeshögskolesystemet. Frågor som ministeriet under de senaste åren har kommit överens om särskilt med varje högskola har enligt den agenda som använts varit följande:

- yrkeshögskolans uppgift,
- yrkeshögskolans strukturella utveckling,
- utbildningsutbudet enligt utbildningsområde
- andra utvecklingsmål, såsom utveckling av personalen, arbetslivsrelationer, forsknings- och utvecklingsarbete, internationalisering och EU-strategi,
- åtgärder som eventuella utvecklingsförpliktelser i tillståndet medför, samt
- resurser.

Vuxenutbildningen är ett viktigt element i yrkeshögskolornas verksamhet. De mål som ställs för vuxenutbildningen och dess resurser är en del av styrningen av yrkeshögskolornas verksamhet. Vid utvärderingen och uppföljningen granskas vuxenutbildningen som en del av yrkeshögskolornas verksamhet, men också som en egen utbildningsform som är skild från utbildningen för unga. Man kommer årligen överens om utbudet inom vuxenutbildningen. I samband med resurserna kommer man överens om stödfinansiering till den öppna högskoleverksamheten, som betjänar vuxenutbildningen. Dessutom kommer man överens om eventuella andra betoningar i fråga om vuxenutbildningen.

Yrkeshögskolorna skall också presentera en resultatanalys av sin verksamhet under det gångna året. I resultatanalysen utvärderar yrkeshögskolorna själva sin verksamhet. I analysen granskas bl.a. utbildningens nivå, personalutvecklingen, hur utbildningen på främmande språk samt det internationella utbytet har förverkligats, utvecklingen av biblioteks- och informationstjänster, arbetslivsrelationerna samt forsknings- och utvecklingsarbetet. Mål och resultatavtalsförhandlingar förs utgående från material som yrkeshögskolorna och undervisningsministeriet

producerar. Yrkeshögskolornas utvärdering av sin egen verksamhet är följaktligen en väsentlig del av mål- och resultatavtalsprocessen.

Lagen har inga bestämmelser om den styrning som sker genom mål- och resultatavtalsförhandlingar. Enligt 7 § lagen om yrkeshögskolestudier kan undervisningsministeriet besluta om det antal studerande som får inleda studier vid yrkeshögskolorna som det totala antalet nybörjarplatser och vid behov helt eller delvis skilt för varje examen, om det inte är möjligt att annars på riksnivå eller regional nivå sammanjämka de enskilda yrkeshögskolornas volymmässiga mål. Inga sådana beslut har fattats.

Enligt lagens 8 § har en yrkeshögskola dessutom till uppgift att ansvara för kvaliteten och den fortlöpande utvecklingen av utbildning och övrig verksamhet som den ordnar och att vid regelbundet återkommande tidpunkter delta i utomstående kvalitetsbedömning. Yrkeshögskolorna har gått in för att kraftigt utveckla sina egna bedömnings- och kvalitetssystem. Genom sin interna utvärderingsverksamhet samt genom att utveckla sina uppföljnings- och responssystem försöker yrkeshögskolorna kontinuerligt utveckla utbildningen och utbildningsinnehållet. Rådet för utvärdering av högskolorna gör utbildnings- och temabedömningar som koncentrerar sig på bedömning av ett bestämt område eller temaområde. Hittills har utvärderingar gjorts av yrkeshögskolornas utbildning inom produktionsekonomin, hälsovården, den yrkespedagogiska lärarutbildningen, informationsindustrin och kommunikationsbranschen. Temaområden som utvärderats har bl.a. varit yrkeshögskolornas internationella verksamhet och biblioteksverksamhet.

Yrkeshögskolornas huvudmän och administration

Yrkeshögskolorna är kommunala eller privata. Att yrkeshögskolorna i första hand blev kommunala eller privata berodde i väsentlig utsträckning på att man ville utveckla systemet för att driva yrkeshögskolor och yrkesläroanstalter och skapa ett ändamålsenligt nät av yrkeshögskolor. Yrkeshögskolornas regionala utbildnings- och serviceuppgift ansågs

också inskräpa det faktum att yrkeshögskolorna skulle drivas kommunalt och i synnerhet av landskapen. Möjligheten att grunda en statlig yrkeshögskola ansågs dock behövlig för den eventualiteten att man inte annars skulle lyckas tillgodose de riksomfattande utbildningsbehoven.

Före yrkeshögskolereformen hade inga högskolor i Finland kommuner som huvudmän. De privata stiftelserna hade däremot gamla traditioner som huvudmän för högskolor. Privata stiftelser har tidigare upprätthållit bl.a. Åbo universitet, Tammerfors universitet och Åbo Akademi. Numera upprätthålls samtliga universitet av staten.

Vem som skall vara yrkeshögskolans huvudman har varit en fråga som fritt har fått avgöras regionalt eller lokalt, utgående från regionens egna förutsättningar. Om en kommun, en samkommun, ett aktiebolag eller en stiftelse har blivit huvudman för yrkeshögskolan har berott på vilka intressen som har varit företrädda bland dem som har deltagit i yrkeshögskoleprojektet. Den historiska bakgrunden till de läroanstalter som har legat till grund för yrkeshögskolan och deras ägarförhållanden har också haft betydelse för hur huvudmannaskapet har ordnats.

De kommunala och privata yrkeshögskolornas huvudmän har huvudsakligen själva fått bestämma hur de vill ordna sin förvaltning. Lagen bestämmer dock att en yrkeshögskola alltid skall ha en styrelse och en rektor. Till en kommunal eller privat yrkeshögskolas styrelse kan enligt lagen höra medlemmar som har valts av yrkeshögskolornas heltidsanställda lärare, dess övriga heltidsanställda personal och studerande på heltid samt medlemmar som företräder näringslivet och i övrigt arbetslivet inom yrkeshögskolans verksamhetsområde. Hur en statlig yrkeshögskola administreras bestäms närmare genom förordning.

För de yrkeshögskolor vilkas huvudmän är aktiebolag eller stiftelser har i praktiken i allmänhet tillsatts en styrelse, vars sammansättning och uppgifter bestäms enligt yrkeshögskolelagstiftningen. I kommunala yrkeshögskolor är administrationen av yrkeshögskolan ordnad på ett annat sätt. I en yrkeshögskola som har en enda kommun som huvudman finns i allmänhet en direktion, som

sköter styrelsens uppgifter. I en yrkeshögskola som har en samkommun som huvudman sköter samkommunens styrelse i allmänhet också de uppgifter som skall skötas av yrkeshögskolans styrelse. Till en början hade de medlemmar i direktionen eller styrelsen som företrädde lärarna, den övriga personalen eller studerandena endast närvarorätt och rätt att yttra sig, men inte rösträtt. Sedermera har praxis dock ändrats så, att också dessa kan vara fullvärdiga medlemmar.

Yrkeshögskolenätet

Det nuvarande nätet av yrkeshögskolor har skapats stegvis. Tillstånd för temporära yrkeshögskolor beviljades från år 1991. Högskolorna blev permanenta mellan åren 1996 och 2000, när de temporära yrkeshögskolorna fick permanenta tillstånd. Från år 2000 har yrkeshögskolesystemet fungerat som ett helt permanent system. I Finland finns det sammanlagt 29 yrkeshögskolor inom undervisningsministeriets förvaltningsområde. Yrkeshögskolorna har placerat sig så att de regionalt bildar ett nätverk som täcker hela landet.

Yrkeshögskolorna utgick från de yrkesläroanstalter som tidigare ordnade utbildning på institutnivå och högre yrkesutbildning. Dessa läroanstalter utvecklades till yrkeshögskolor genom att man höjde nivån och kvaliteten på utbildningen. I samband med reformen sammanslogs och fusionerades flera läroanstalter eller delar av dem till mångsektoriella yrkeshögskolor. Yrkeshögskolornas läge har huvudsakligen bestämts av var dessa läroanstalter har varit belägna.

Yrkeshögskolenätet skapades med regional balans och balans mellan språkgrupperna som mål. När systemet byggdes ansågs det viktigt att yrkeshögskolenätet skulle omspänna hela landet. Utgångspunkten vara att garantera jämlika utbildningsmöjligheter och tillhandahålla utbildning på högre nivå i olika delar av landet. Det nuvarande yrkeshögskolenätet täcker också samtliga landskap i vårt land.

Yrkeshögskolor finns på platser där det inte tidigare har funnits högskoleundervisning. I landskap med stor befolkning finns det flera yrkeshögskolor. Nyland är det landskap som

har de flesta yrkeshögskolorna; där finns nio, medan Egentliga Finland och Norra Österbotten vardera har fyra. Fyra landskap har tre yrkeshögskolor på sitt område och sju landskap har två. De tidigare yrkesläroanstalternas inverkan kommer till uttryck i att yrkeshögskolenätet även inom landskapen är mångfacetterat och regionalt splittrat. Yrkeshögskolorna har byggts upp ur 210 olika läroanstalter på 80 orter.

När yrkeshögskolorna bildades var den grundläggande tanken att göra samarbetet mellan de olika utbildningssektorerna till en fungerande helhet, vilket i praktiken skulle ske genom att studerandena gavs möjlighet till tvärssektoriella studier. Detta har i sin tur inneburit att man har sammanfört verksamheter till helheter som är större än de enheter som ger undervisning bara inom ett enda utbildningsområde. De yrkeshögskolor som är uppbyggda som ett nätverk, såsom Diakoniyrkeshögskolan och Humanistiska yrkeshögskolan, utgör i detta avseende ett undantag. Dessa yrkeshögskolors utbildningsuppgift är huvudsakligen riksomfattande och verksamheten baserar sig på att enheter som är belägna på olika håll i landet skapar ett nätverk mellan sig.

Det har varit en krävande uppgift att bygga upp mångsektoriella enheter ur läroanstalter som ofta har haft olika historisk bakgrund. I vissa fall har läroanstalterna sammanförts till en yrkeshögskola på en enda ort. En del av yrkeshögskolorna har organiserats i regionalt decentraliserade enheter, som tillsammans bildar ett mera omfattande yrkeshögskole-samfund.

I samband med yrkeshögskolereformen ansågs det att fusionen av olika läroanstalter till en enda yrkeshögskola förutsatte ett intensivt samarbete mellan de olika läroanstalterna. Bättre samarbete och intern samordning var ett viktigt kriterium för att en temporär yrkeshögskola skulle bli permanent. Den interna samordningen kommer till uttryck bl.a. i hur stor del av studierna som är gemensamma för yrkeshögskolans studerande samt om yrkeshögskolan har ordnat möjligheter för studerandena att välja studier också på områden som ligger utanför deras eget studieområde. Ett viktigt kriterium har också varit att det skapas studiehelheter som överskrider ut-

bildningsgränserna. Forsknings- och utvecklingsarbetet, som allt mer har ansetts vara en av yrkeshögskolornas uppgifter, har ansetts bli meningsfullt och resultatbringande endast om det bedrivs i tillräckligt stora enheter som har nytta av att verksamheten är mångsektoriell. För att fungerande yrkeshögskolesamfund skall kunna uppstå, har undervisningsministeriet försökt stöda en sådan utveckling av yrkeshögskolornas nät av verksamhetsställen som främjar uppkomsten av enhetliga helheter. Det huvudsakliga ansvaret för att yrkeshögskolorna har ett fungerande nät av verksamhetsställen ligger dock hos yrkeshögskolorna själva, som genom egna åtgärder har försökt få sina enheter att fungera bättre, antingen genom att sammanföra och koncentrera verksamhetsställen eller genom att annars öka samarbetet mellan verksamhetsställena.

Yrkeshögskolorna är till sin uppbyggnad mångsektoriella. Eftersom många landskap har flera yrkeshögskolor, är det naturligt att ett mångsidigt samarbete har uppstått mellan dessa. För att systemet skall fungera bättre har det också varit ändamålsenligt att utveckla arbetsfördelningen mellan yrkeshögskolorna. Inom flera utbildningsområden har yrkeshögskolorna kommit överens om en intern arbetsfördelning. I samband med mål- och resultatavtalsförhandlingarna kommer man också särskilt överens om sådana frågor inom den strukturella utvecklingen som handlar om hur nätet skall utvecklas liksom även arbetsfördelningen och samarbetet.

Yrkeshögskolorna och den regionala utvecklingen

En viktig utgångspunkt för yrkeshögskolereformen var att stärka den regionala utvecklingen och försöka svara på regionala behov av högre utbildning. Målsättningen har redan från början varit att yrkeshögskolorna skall arbeta för att höja kompetensnivån i sin egen region genom att tillhandahålla mångsidig högre utbildning som stöder arbetslivets utveckling.

Högskolornas regionala uppgift syftar till att de olika områdena i landet skall få tillräckligt med högklassig arbetskraft och att i de olika regionerna uppstår hållbara, själv-

förstärkande, internationellt konkurrenskraftiga processer som producerar, sprider och använder ny kunskap.

Regeringsprogrammet har som regionalpolitisk målsättning att de regionala ekonomierna skall stärkas genom att tillväxten och sysselsättningen förbättras i hela landet. Särskild uppmärksamhet fästs vid en regionalt balanserad befolkningsstruktur och en kompetensförhöjning i regionerna. Inom yrkeshögskolorna läggs tyngdpunkten på en höjning av kvalitetsnivån och en stärkning av den egna profilen samt på den regionala verkningsfullheten.

Ett regionalt täckande högskolenät har skapats i vårt land. De grundläggande strukturerna för utvecklingen av verksamheten har skapats centraliserat, men det egentliga ansvaret för att utveckla verksamheten ser man som regionernas ansvar. Dessa måste identifiera sina starka sidor och sitt kompetensbehov. Tänkesättet överensstämmer med den europeiska utvecklingstrenden.

I landskapens utvecklingsstrategier finner man en stark betoning av högskoleutbildningens betydelse som garant för regional utveckling. Man ser en högre kompetensnivå som det viktigaste medlet att påverka regionens utveckling. Utbildningssatsningar anses också ha en positiv inverkan på sysselsättningen och utvecklingen av näringsstrukturen i regionerna samt bidra till starkare regional ekonomi samt till uppkomsten av andra indirekta, sociala och kulturella återverkningar. En öppnare och globalare samhällsutveckling innebär att regionernas framgång i allt högre grad blir beroende av deras ställning i den internationella konkurrensen. För att ha framgång i den måste man satsa på verksamhetens kvalitet.

Yrkeshögskolorna deltar aktivt i den strategiska utvecklingen av landskapen. De deltar i planeringen av regionala utvecklingsstrategier och regionala utvecklingsprojekt. Under mål- och resultatförhandlingarna avtalar om yrkeshögskolornas roll som regionala utvecklare i samband med att yrkeshögskolornas uppgifter definieras. Enligt de målsättningar som är gemensamma för samtliga yrkeshögskolor utvecklar yrkeshögskolorna dessutom sin aktiva roll som en del av den regionala och vid behov riksomfattande ut-

vecklingsstrategin och har som målsättning att utveckla näringslivet och arbetslivet i övrigt samt att förbättra befolkningens välfärd och sysselsättning. I mål- och resultatavtalen ingår också yrkeshögskolornas EU-strategi, som närmare anger yrkeshögskolornas egna målsättningar i dess utvecklingsarbete som förverkligare av EU-program. Dessutom har yrkeshögskolorna skapat egna, mera detaljerade EU-strategier, främst för att ha möjlighet att utnyttja EU:s strukturfundsprogram. I strategierna framhåller yrkeshögskolorna vad de särskilt vill betona i sin verksamhet och framför sina synpunkter på den regionala utvecklingen.

Med anledning av yrkeshögskolornas roll som centrala regionala påverkare utsåg undervisningsministeriet år 2001 på framställning av rådet för utvärdering av högskolorna för första gången de regionalt verkningsfullaste yrkeshögskoleenheterna, s.k. spjutspetsenheter. I sin framställning fäste rådet för utvärdering av högskolorna uppmärksamhet bl.a. vid hur uppgiften att utveckla regionen definierades i yrkeshögskolornas totala strategi, i vilka former yrkeshögskolorna bedrev samarbete med de aktörer som fanns på dess influensområde samt vilka resultat yrkeshögskolorna hade uppnått inom sitt influensområde och hur aktiv den hade varit i arbetet för områdets utveckling.

Yrkeshögskolornas regionala verkningsfullhet är en central faktor i yrkeshögskolornas verksamhet. Utbildningens verkningsfullhet visar sig för det första i hur väl de som har avlagt examen får arbete och placerar sig regionalt, men på längre sikt också i näringslivsstrukturerna samt snabba samhällsliga förändringar.

När det gäller yrkeshögskolornas uppgift att utveckla regionen är de grundläggande faktorerna yrkeshögskolornas regionala utbildningsuppgift, studerandenas starka kontakter med arbetslivet, ett forsknings- och utvecklingsarbete som betjänar arbetslivet och näringslivet samt yrkeshögskolornas serviceverksamhet. Yrkeshögskolornas utmaning är att finna arbetsformer genom vilka de mångsidigt och konstruktivt kan arbeta för regionernas bästa. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning bör yrkeshögskolornas regionala roll och verkningsfullhet ef-

fektiveras. Enligt målsättningen bör detta ske genom att arbetet med att förstärka forsknings- och utvecklingsarbetet inriktas särskilt på den regionala utvecklingen samt stödjandet av företagsverksamheten i små och medelstora företag och utvecklandet av välfärdstjänsterna.

För att yrkeshögskolorna på bästa möjliga sätt skall kunna betjäna arbetslivet och näringslivet inom sitt verkningsområde, skall de ha förutsättningar att kontinuerligt utveckla sin kompetens och utnyttja ny information. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning skall yrkeshögskolornas få förbättrad förmåga att producera ny kunskap om arbetslivet, om sakkunskapen inom olika yrken och om utvecklandet av den. Enligt planen eftersträvas detta både genom forsknings- och utvecklingsarbete och genom att man utvecklar yrkesinriktade påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna.

Uppgiften att utveckla regionen anses vara högskolornas s.k. tredje uppgift vid sidan av undervisningen samt forsknings- och utvecklingsarbetet. En arbetsgrupp som undervisningsministeriet har tillsatt för regional utveckling av högskolorna har föreslagit att bestämmelser om högskolornas samhällseliga uppgift skall tas in både i lagstiftningen om universiteten och i lagstiftningen om yrkeshögskolorna.

Forsknings- och utvecklingsarbete samt arbetslivskontakter

Forsknings- och utvecklingsarbetet är ett viktigt verksamhetsområde för yrkeshögskolorna och det utvecklas snabbt. I motsats till universitetens motsvarande verksamhet har denna verksamhet inga historiska traditioner. För verksamheten har inte heller ännu utvecklats någon stabiliserad uppföljning, kvalitetsbedömning eller finansiering.

Yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete är tillämpad forsknings- och utvecklingsverksamhet som utgår från arbetslivets behov. Utgångspunkten är arbetslivets praktiska frågor. Målet är att skapa nya eller förbättrade produkter, produktionsmedel eller produktionsmetoder och tjänster. Å andra sidan tjänar detta forsknings- och utvecklingsarbete som underlag för utvecklandet av yr-

keshögskolornas kompetens, på vilken en del av den kunskap som lärs ut grundar sig. Verksamheten stöder också studerandenas studier genom att göra det möjligt för dem att forska i yrkesfenomen. Forsknings- och utvecklingsarbetet ansluter sig också till den serviceverksamhet som yrkeshögskolorna bedriver. Dess prestationer betjänar yrkeshögskolornas närmiljö och i vidare bemärkelse hela samhället.

Under några av de senaste åren har forsknings- och utvecklingsarbetet ökat kraftigt i yrkeshögskolorna. År 2000 gav forsknings- och utvecklingsarbetet redan yrkeshögskolorna ca 5,4 procent av alla deras inkomster. Ca 73 procent av inkomsterna från forsknings- och utvecklingsarbetet kom ur utomstående källor.

Det centrala i yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete är att verksamheten är regional. Målsättningen är att betjäna det egna verksamhetsområdet. Yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete betjänar oftast regionala behov eller landskapets behov. I detta sammanhang understryks särskilt att småindustri och medelstor industri och serviceverksamhet skall stödas. Yrkeshögskolornas uppgifter i forsknings- och utvecklingsarbetet omfattar förutom nya företag även traditionella företag inom småindustri och medelstor industrin, vilka endast i ringa utsträckning eller inte alls bedriver forsknings- och utvecklingsverksamhet. Dessa företag har andra problem och utvecklingsbehov än storföretagen.

Förutom att yrkeshögskolornas verksamhet har denna regionala aspekt, innebär yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete att de även på bredare front håller på att bli arbetslivsutvecklare och experter på arbetslivet. Att verksamheten är mångsektoriell skall ses som en styrka i yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete. Ett exempel på detta är produktionen av välfärdstjänster, kulturtjänster och olika slags produktskapande projekt och kommersialiseringsprojekt inom den tekniska sektorn.

I sin forsknings- och utvecklingsverksamhet samarbetar yrkeshögskolorna med andra högskolor och universitet, såväl nationellt som internationellt. Bakgrunden till nya innovationer är en högklassig och bred grund-

forskning, som universiteten bär huvudansvaret för. I det praktiska utvecklingsarbetet spelar i sin tur yrkeshögskolorna en mera framträdande roll. Den forskning som bedrivs vid universiteten resulterar ofta i innovationer först när produkter skapas eller någon investerar i affärsverksamhet. Därför strävar universiteten och yrkeshögskolorna efter fungerande växelverkan såväl med varandra som med företag och det omgivande samhället.

I yrkeshögskolornas undervisning och övriga verksamhet accentueras betydelsen av yrkeshögskolans kontakter med arbetslivet i den egna regionen och dess utveckling. Enligt den utvecklingsplan för utbildning och forskning som godkänts för åren 1999—2004 stärker yrkeshögskolorna under planeringsperioden sina kontakter till arbetslivet och sitt kunnande i fråga om utveckling av arbetslivet så att den särskilt motsvarar de små och medelstora företagens behov och den regionala utvecklingen. Yrkeshögskolorna utvecklar sitt forsknings- och utvecklingsarbete i samråd med arbetslivet.

Yrkeshögskolornas utbildningsprogram är studiehelheter som yrkeshögskolorna utvecklar och ordnar och är inriktade på något uppgiftsområde i arbetslivet som kräver yrkesinriktad sakkunskap samt på att utveckla detta uppgiftsområde. I samtliga utbildningsprogram ingår en 20—50 studieveckors praktikperiod, var syfte är att göra studeranden förtrogen med sådana praktiska arbetsuppgifter som med tanke på yrkesstudierna är av central betydelse samt med tillämpningen av kunskaper och färdigheter i praktiken, samt ett lärdomsprov, som i allmänhet omfattar 10 studieveckor. Lärdomsproven skall helst göras i samarbete med organisationer i arbetslivet och försöker svara på verkliga utmaningar att utveckla arbetslivet.

Den bärande tanken i den undervisning som leder till examen är att studerandens kontakter med arbetslivet stegvis skall fördjupas när studierna fortskrider. Yrkeshögskolan bär dock själv det primära ansvaret för undervisningen och för att den utvecklas.

Yrkeshögskolorna har delegationer för de olika utbildningsområdena. I delegationerna diskuteras frågor som gäller undervisningsplanerna, hur undervisningen skall ordnas

samt frågor som i allmänhet ansluter sig till samarbetet med arbetslivet. Representanter för arbetslivet utövar också på många andra sätt inflytande på yrkeshögskolornas verksamhet.

I sin enklaste form gäller yrkeshögskolornas kontakter med arbetslivet ordnande av praktikantplatser, teman för lärdomsprov samt respons med anledning av undervisningen och utvecklandet av den. När samarbetet fördjupas blir det också frågan om internationellt samarbete, att göra lärdomsprov till projekt, om att utnyttja bägge parternas kompetens samt om företagsserviceverksamhet, samarbete kring utvärdering och respons samt små gemensamma forsknings- och utvecklingsprojekt. I sin mest omfattande form kan samarbetet innebära att yrkeshögskolan och företagen har gemensamma lokaliteter och gemensam apparatur, att det förekommer avtalsbaserade underleverantörsprojekt eller stora internationella projekt, att yrkeshögskolan kontinuerligt deltar i företagets utveckling av sitt interna kunnande samt att parterna bedriver ett kontinuerligt forsknings- och utvecklingssamarbete.

Yrkeshögskolornas täta och lyckade kontakter med arbetslivet visar sig också i att de som har avlagt examen vid yrkeshögskolorna har haft lätt att finna arbete. Bland dem som hade avlagt examen vid yrkeshögskolorna mellan den 1 januari 1997 och 31 juli 2000 var arbetslöshetsgraden vid utgången av år 2000 6,6 procent, enligt uppgifter som statistikcentralen hade samlat. Arbetsgivaren är oftast företagssektorn, som vid nämnda tidpunkt sysselsatte 63 procent av alla dem som avlagt yrkeshögskoleexamen. Av dem som hade avlagt universitetsexamen arbetade ca 35 procent inom företagssektorn. De som har avlagt examen vid en yrkeshögskola och har fått arbete inom företagssektorn arbetar också oftare i små och medelstora företag än personer med universitetsexamen, vilka efter examen har fått arbete inom företagssektorn.

Internationella utvecklingsutsikter

Alltsedan slutet av det gångna årtiondet har den högskolepolitiska diskussionen i Europa dominerats av den s.k. Sorbonne-Bologna-processen. Processen inleddes år 1998, när de

tyska, brittiska, italienska och franska undervisningsministrarna undertecknade den s.k. Sorbonnedeklarationen, som framför allt syftade till att förenhetliga de europeiska högskolornas examensstrukturer.

Processen vidgades och fick nya nyanser år 1999, när sammanlagt 29 europeiska länders undervisningsministrar undertecknade den s.k. Bolognadeklarationen, som syftar till att få till stånd ett europeiskt område för högre utbildning senast år 2010. Det primära målet är att stärka konkurrenskraften hos den europeiska högre utbildningen såväl inom som även utanför Europa. I bakgrunden finns oron över att allt fler utländska studerande väljer att studera i Förenta Staterna och de europeiska högskolornas dragningskraft globalt minskar. Enligt deklarationen är ett av de viktigaste sätten att göra den europeiska utbildningen attraktivare att öka jämförbarheten mellan examensstrukturerna och göra dem begripligare. Detta föreslås ske genom en examensstruktur med två steg.

Våren 2001 hölls ett uppföljningsmöte för processen på ministernivå i Prag. I mötets slutdokument lyftes den yrkesinriktade högre utbildningen tydligare än förut fram som en del av det europeiska området för högre utbildning.

Det av europeiska rådet på toppmötet i Lisabon godkända målet att utveckla Europa till den mest konkurrenskraftiga och dynamiska informationsekonomin fram till år 2010 ställer reformerna rörande områdets högskolor inför än större utmaningar. Detta mål tillsammans med Bolognaprocessen syns starkast i ländernas nationella högskolepolitik. Då därtill samhället och näringslivet i många avseenden utvecklas enligt liknande riktlinjer, särskilt i EU:s nuvarande medlemsländer, är de utbildningspolitiska målen tämligen enhetliga i de olika medlemsländerna. Utvecklingen stärks naturligt nog av att Europarådet på toppmötet i Stockholm godkände gemensamma mål och utmaningar för de europeiska utbildningssystemen fram till 2010.

Under de senaste årtiondena har den högre utbildningen ökat och samtidigt innehållsmässigt differentierats i alla medlemsländer i EU. När antalet studerande har ökat, har också den grupp som studerandena utgör blivit

mera heterogen än förr och det har uppstått behov att skapa högskolor och utbildningsprogram med olika inriktningar. Samtidigt har man försökt minska de administrativa och formella skillnaderna mellan institutioner och examina som profilerat sig på olika sätt. Tillgodoräknande och erkännande av allt som man tidigare har lärt sig har blivit viktiga frågor i det europeiska utbildningspolitiska tänkandet, som betonar livslång inläring. När kompetenskraven på arbetskraften har ökat, har man börjat betona den tillämpade forskningens andel också i yrkesinriktad högre utbildning. Olika länder har försökt öka den högre utbildningens regionala verkningsfullhet.

Examenssystem i Europa skiljer sig från varandra, men tvåstegsstrukturen enligt Bolognadeklarationen håller på att bli allt vanligare. I regel är en examen på den första nivån (bachelornivå) tre- eller fyraårig. Den andra nivån, som bygger på en examen på bachelornivå, är en ett- eller tvåårig påbyggnadsexamen (masternivå). I denna struktur anses en doktorsexamen vara en längre examen än en examen på masternivå på den andra nivån.

I *Tyskland* bildas högskoleväsendet av två parallella sektorer. Universiteten och yrkeshögskolorna (Fachhochschulen) omfattas av en gemensam reviderad lag som trädde i kraft 1998. Examensstrukturerna inom de båda sektorerna av högskoleväsendet har i Tyskland reformerats enligt Bolognamodellen. Reformen ersätter inte den gamla examensstrukturen, utan systemen fortsätter parallellt åtminstone en tid.

Inom bägge sektorerna kan man avlägga examina både på bachelor- och på masternivå enligt den nya strukturen. Examina kan vara teoretiskt eller fackligt inriktade i båda sektorerna. Alla examina enligt den nya strukturen skall godkännas genom det s.k. ackrediteringsförfarandet. För detta har branschvisa och regionala ackrediteringsråd inrättats, vilka godkänns av ett råd på förbundsstatsnivå.

I *Holland* bildas högskoleväsendet av två parallella sektorer, universiteten och yrkeshögskolorna (HBO). Hollands nya högskolelag trädde i kraft i september 2002. Genom den revideras bl.a. universitetens examensstruktur enligt Bolognamodellen. Universitetens grundexamen är huvudsakligen en tre-

årig kandidaat-examen, som även kan benämnas bachelorexamen. Påbyggnadsexamen utgörs av en doctoraal-examen, som även kan benämnas masterexamen. Omfattningen på denna examen är i regel ett år. I branscher med särskilda krav på kompetens kan examen vara längre. Även HBO-högskolorna kan ordna examensutbildning på masternivå, men budgetfinansiering anvisas inte för ändamålet.

Högskoleväsendet i *Norge* bildas av universiteten och högskolorna (høgskoler). Systemet inbegriper en modell enligt vilken högskolorna kan ansöka om universitetsstatus på vissa villkor. En stor högskolereform är under arbete i Norge och den beräknas vara klar i sin helhet år 2003. Som en del av reformen ändras examensstrukturerna i hela högskoleväsendet i enlighet med Bologna-modellen. En examen på den första nivån är en treårig examen på bachelornivå. På dem bygger de tvååriga examina på masternivå. I den norska reformen har det ansetts viktigt att det också uppstår annorlunda mera praktiskt inriktade program på samma nivå som de traditionella universitetsexamina på masternivå.

1.4. Finansieringen av yrkeshögskolorna

Om statlig finansiering till yrkeshögskolornas drifts- och anläggningskostnader bestäms i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet, nedan finansieringslagen, samt i förordningen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (806/1998), nedan finansieringsförordningen. Yrkeshögskolornas finansieringssystem är en del av kommunernas statsandelssystem, även om en del av yrkeshögskolorna är privata.

Enligt finansieringslagen bestäms finansieringen av yrkeshögskolornas driftskostnader enligt kalkylerade grunder i förväg för det inkommande året. Finansieringen bestäms enligt antalet studerande vid yrkeshögskolan och priset per enhet per studerande. Antalet studerande, som finansieringen grundar sig på, kalkyleras i två steg. När staten beviljar finansiering för det inkommande finansåret, används det faktiska antalet studerande året före finansåret. Vid slutet av finansåret justeras den beviljade statliga finansieringen så att

den motsvarar det genomsnittliga faktiska antalet studerande under finansåret, men det faktiska antalet studerande påverkar inte det pris per enhet som fastställts för finansåret. Undervisningsväsendets finansieringssystem tar alltså noga hänsyn till hur omfattande verksamheten i verkligheten har varit under finansåret.

Beräkningen av priset per enhet för yrkeshögskolorna grundar sig på det genomsnittliga pris per enhet för yrkeshögskolorna som statsrådet har bestämt med stöd av finansieringslagen. År 2002 är det genomsnittliga priset per enhet 6 164,95 euro per studerande. Priserna per enhet per studerande för yrkeshögskolorna beräknas vartannat år per yrkeshögskoleexamen genom att de riksomfattande totalkostnaderna för utbildning som leder till en yrkeshögskoleexamen vid alla yrkeshögskolor under året före det år då priset per enhet bestäms divideras med det totala antalet studerande som avlägger denna examen och som utgör grund för beviljande av statsandel nämnda år. Om det inte är möjligt att utreda kostnaderna för utbildning som leder till examen, beräknas priset per enhet på basis av de kalkylerade totalkostnaderna för utbildning som leder till respektive examen.

Priserna per enhet kan graderas enligt vad som bestäms genom förordning så att de väsentliga skillnaderna i kostnaderna mellan utbildningsprogram som leder till examen och för andra undervisningsarrangemang beaktas. Enligt finansieringsförordningen är priserna per enhet i följande utbildningsprogram högre än priset per enhet i utbildning som leder till samma examen: Utbildningsprogrammet för brandbefäl, vilket leder till yrkeshögskoleexamen i teknik, utbildningsprogrammet för informationsbehandling, vilket leder till yrkeshögskoleexamen i företagsekonomi, utbildningsprogrammet för affärsledning i hotell- och restaurangbranschen, vilket leder till yrkeshögskoleexamen inom turism- och kosthållsbranschen, utbildningsprogrammen för tandteknik och munhygien, vilka leder till yrkeshögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området samt utbildningsprogrammen för scenkonst och danspedagog, utbildningsprogrammen för musik samt utbildningsprogrammen för bildkonst och mediekultur, vilka leder till yrkes-

högskoleexamen inom kulturbranschen. Dessutom höjs priset per enhet i fråga om studerande som av yrkeshögskolans huvudman får särskilda undervisnings- eller elevvårdstjänster på grund av handikapp eller av någon därmed jämförbar orsak. Undervisningsministeriet kan dessutom av särskild skäl höja priset per enhet.

När det i en yrkeshögskola ordnas utbildning som leder till två eller flera examina bestäms priset per enhet för yrkeshögskolan utifrån ett enligt antalet studerande vägt medeltal som beräknats på basis av antalet studerande som avlägger olika examina och priserna per enhet. Priset per enhet för yrkesinriktade specialiseringsstudier är detsamma som priset per enhet för yrkeshögskolan.

Om utbildningen med beaktande av verksamhetens omfattning i väsentlig utsträckning ordnas i hyrda lokaler, kan det pris per enhet som bestämts för yrkeshögskolan höjas med ett belopp som räknas ut genom att den årshyra som ministeriet fastställt som grund för beräkning av statsandelen divideras med antalet studerande vid yrkeshögskolan.

Statsandelen för driftskostnaderna är 57 procent och kommunernas andel 43 procent. Till följd av de tillägg som åren 1995—1998 gjordes till kommunernas finansieringsandel för att balansera den offentliga ekonomin, har statsandelen i praktiken varit ca 46,5 procent och kommunernas andel ca 53,5 procent. Staten betalar hela finansieringsbeloppet till yrkeshögskolans huvudman och drar av kommunernas finansieringsandel från de statsandelar som kommunerna beviljas för undervisningsväsendets kostnader. Kommunens finansieringsandel är inte beroende av omfattningen av den utbildning som kommunen ordnar eller i vilken mån dess invånare deltar i utbildningen, utan bestäms enbart enligt antalet invånare i kommunen.

De kostnader som anläggningsprojekt medför beaktas inte när priserna per enhet beräknas, eftersom de finansieras separat med statsandelar som beviljas för ändamålet. För anläggningsprojekt beviljas en statsandel som utgör 25—50 procent av den kalkylerade grunden för anläggningsprojektet. Statsandelen bestäms på basis av den per invånare i kommunen beräknade utjämnade kalkylerade skatteinkomsten. Till den finansiering av

driftskostnaderna som betalas till yrkeshögskolans huvudman adderas i utbetalningsskedet ett s.k. investeringstillägg, med vilket kommunerna på kalkylerade grunder deltar i totalkostnaderna för anläggningsprojekt. Investeringstillägget per studerande är 4,3 procent av de genomsnittliga priserna per enhet för yrkeshögskolan. Om huvudmannens pris per enhet har höjts med en särskild hyra, sänks investeringstillägget för att dubbelfinansiering skall undvikas. Ett belopp motsvarande investeringstillägget beaktas vid beräkningen av kommunernas finansieringsandel.

Undervisningsministeriet kan bevilja en yrkeshögskola extra statsunderstöd inom ramen för anslag i statsbudgeten. I statsbudgeten för år 2002 reserverades sammanlagt 21 652 000 euro för ändamålet. Huvudparten av det extra statsunderstödet används för projektfinansiering. Under den senaste tiden har största delen av projektfinansieringen styrts till stödprogrammet för yrkeshögskolereformen. Avsikten är att tyngdpunkten gradvis allt mera skall förskjutas mot forsknings- och utvecklingsarbete samt finansiering av nya utvecklingsprojekt och särprojekt. Dessutom har det extra statsunderstödet använts till att stöda den öppna yrkeshögskoleundervisningen. Projektfinansiering har beviljats under förutsättningen att också mottagaren deltar i finansieringen av projektet.

En del av det extra statsunderstödet används för resultatbaserad finansiering som beviljas på basis av allmänna resultatkriterier. En del av den resultatbaserade finansieringen till yrkeshögskolorna anvisas dem enligt en bedömning som görs av rådet för utvärdering av högskolorna.

Staten finansierar också centraliserat vissa av yrkeshögskolornas gemensamma riksomfattande projekt av permanent karaktär. Sådana är finansieringen av yrkeshögskolornas dataförbindelser och datanät (FUNET), yrkeshögskolornas databas för uppföljning och utvärdering (AMKOTA), yrkeshögskolornas system för antagning av studerande samt yrkeshögskolornas bibliotekssystem (Voyager, FinELib). I statsbudgeten för år 2002 reserverades sammanlagt 4 886 000 euro för dessa ändamål.

Yrkespedagogiska lärarhögskolor verkar i

anslutning till fem yrkeshögskolor. Med stöd av finansieringslagen beviljas yrkeshögskolans huvudman årligen statsunderstöd för lärarutbildning. Statsunderstöden motsvarar ungefär de totala kostnaderna för lärarutbildningen. I statsbudgeten för år 2002 reserverades 9 587 000 euro för lärarutbildning.

Yrkeshögskolornas övriga finansiering består av den övriga finansiering som de själva anskaffar, såsom intäkter av avgiftsbelagd serviceverksamhet, understöd av Europeiska unionen, donationer, övriga understöd samt huvudmännens finansiering av olika slags projekt och funktioner. I undervisningsministeriets och yrkeshögskolornas mål- och resultatavtal för åren 2001—2003 uppställdes som målsättning för yrkeshögskolorna att de skall öka sin externa finansiering.

1.5. Bedömning av nuläget

Allmänna synpunkter på hur yrkeshögskole-reformen har genomförts samt nuläget

Den finländska yrkeshögskolereformen anses synnerligen lyckad ur internationell synvinkel. En utvärdering som utförts av OECD visar att riktlinjen i yrkeshögskolorna är rätt vald. Yrkeshögskolornas ställning som en del av högskoleväsendet erkänns och medges allmänt. Den utbildning som yrkeshögskolorna tillhandahåller betraktas enligt utvärderingen som en utbildning av nytt slag, som behövs i arbetslivet. Såväl studerandena som arbetsgivarna har ställt sig positivt till utbildningen. En utbildningsfilosofi som baserar sig på yrkeskompetens anses vara en nyttig infallsvinkel i utvecklingen av den högre utbildningen. OECD-forskarna anser en högskolemodell som består av yrkeshögskolor och universitet fungerande, eftersom den stöder utbudet av högre utbildning och gör det mångsidigare.

Man har goda erfarenheter av samarbetet mellan yrkeshögskolorna och universiteten och det gäller att ytterligare förstärka en utveckling som stöder detta samarbete. Att utveckla grundstudierna i yrkeshögskolorna bör även i fortsättningen ha en central ställning i verksamheten. I studierna gäller det att stärka studerandenas förmåga att bedöma sina egna starka och svaga sidor, så att stude-

randena har möjlighet att själva behärska inlärningsprocessen och så att yrkeshögskolorna klarar av att möta studerandenas behov. Också metoderna för utvärdering och erkännande av inläring behöver utvecklas så att studerandena kan tillgodoräkna sig kompetens som de på olika sätt har förvärvat.

En av de viktigaste målsättningarna i yrkeshögskolornas stödprogram har varit att höja lärarnas utbildningsnivå. Stora framsteg har gjorts i detta avseende. I betoningen av akademiska studier ser man också risker att förlora den nära anknytningen till det praktiska livet. Även OECD-forskarna fäste uppmärksamhet vid detta och såg i påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna en möjlighet att stärka dualmodellen. Påbyggnadsexamina kunde erbjuda dem som utexaminerats från yrkeshögskolorna ett sätt att bli lärare i yrkeshögskolorna. Att lärarna upprätthåller och förnyar sina kontakter med arbetslivet betraktas som en ständig utmaning.

Att utveckla yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete är ett verktyg med vars hjälp man kan förverkliga regeringens målsättning att förstärka yrkeshögskolornas roll i det regionala utvecklingsarbetet. Genom att utveckla och framhålla kunskap och kompetens som grundar sig på det praktiska livet har yrkeshögskolesektorn möjlighet att skapa sig en egen forskningsprofil.

Enligt mångas åsikt gäller de viktigaste frågorna i utvecklingen av yrkeshögskolorna huvudmannasystemet, administrationen, styrningen, finansieringssystemet samt kontakterna med arbetslivet och den regionala utvecklingen.

Att huvudmannaskapet för en yrkeshögskola kan vara ordnat på olika sätt kan betraktas som en rikedom i systemet, men förorsakar också problem. Lagen om yrkeshögskolestudier har betraktats som primär i frågor som berör yrkeshögskolornas administration. Uppmärksamhet har fästs vid frågan om yrkeshögskolorna har en fungerande förvaltning samt vid problemen i denna förvaltning. Som lösning har bl.a. från OECD-håll föreslagits att man skulle skilja åt ägarfunktionen och rätten att fatta beslut som berör studierna. Det skulle alltså finnas separata förvaltningsorgan för bägge dessa funktioner. I OECD-utvärderingen läggs fram en modell

där huvudmannaskapet för en yrkesskola är begränsat enbart till aktiebolag och stiftelser. Kommunerna kan vara representerade i styrelsen för ett aktiebolag eller en stiftelse. Modellen innebär att yrkeshögskolorna skulle ha beslutanderätten i alla de viktigaste frågorna som gäller den interna administrationen och studierna. Dessutom har det ansetts att yrkeshögskolornas studerande och personal borde ha likadana rättigheter och skyldigheter i högskolans administration som universitetsstuderandena och universitetens personal har vid universiteten.

I styrningen av yrkeshögskolorna pågår en övergång från de detaljerade överenskommelser som tillämpades när yrkeshögskolornas grundades till ett mera övergripande, strategiskt angreppssätt. Yrkeshögskolornas strategiska planer och långsiktiga mål är det huvudsakliga ämnet vid de mål- och resultatförhandlingarna som undervisningsministeriet för med yrkeshögskolorna. Till förhandlingarna ansluter sig också analys och utvärdering av verksamheten. Mål- och resultatstyrningen håller på att bli en ömsesidig process som pågår året om och som resulterar i att de viktigaste målsättningarna fastställs för de kommande åren.

Yrkeshögskolornas uppgifter

Den gällande lagen om yrkeshögskolestudier reglerar yrkeshögskolornas uppgifter. Lagen definierar dock inte yrkeshögskolornas uppgifter på ett enhetligt sätt, utan bestämmelser om dessa uppgifter ingår i flera olika paragrafer. I takt med genomförandet av yrkeshögskolereformen har även yrkeshögskolornas uppgifter utvecklats och förtydligats. Yrkeshögskolorna skapades för att svara på regionala närings- och arbetslivsbehov. Målet har stötts av ambitionerna att utveckla förutsättningarna för forsknings- och utvecklingsarbete som tjänar arbetslivets behov. Enligt statsrådets utvecklingsplan för utbildning och forskning åren 1999—2004 skall yrkeshögskolorna få förbättrad förmåga att producera ny kunskap om arbetslivet, om sakkunskapen inom olika yrken och om utvecklandet av den. I detta syfte är det viktigt att både utveckla yrkesinriktade påbyggnads-examina och bedriva forsknings- och utveck-

lingsarbete i samråd med arbetslivet. En annan målsättning i planen är att yrkeshögskolornas regionala roll och verkningsfullhet skall effektiveras och deras roll när det gäller utvecklingen av arbetsgemenskapen skall förstärkas. Yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete har ökat kraftigt under de senaste åren. Yrkeshögskolorna deltar bl.a. i utvecklandet av kompetenscentra, vetenskapsparkar och teknologibyrar.

En arbetsgrupp som undervisningsministeriet har tillsatt för regional utveckling av högskolorna föreslår i sin promemoria att bestämmelser om högskolornas samhällliga uppgift skall tas in både i lagstiftningen om yrkeshögskolorna och i lagstiftningen om universiteten. Den viktigaste målsättningen för arbetsgruppens förslag är ökat samarbete och ökad växelverkan mellan universiteten och yrkeshögskolorna samt att skapa ökad växelverkan genom nätverk mellan olika aktörer.

En annan central målsättning för yrkeshögskolereformen har från början varit att göra utbildningen internationell. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning är hög internationell kvalitet i verksamheten ett viktigt mål såväl för universitet som för yrkeshögskolor. Internationell växelverkan ses som en väsentlig del av utbildningens kvalitet.

Det har blivit allt viktigare att yrkeshögskolorna i sin verksamhet och utvecklandet av den skapar nätverk med universitet, yrkesläroanstalter och arbetslivet.

Styrningen av verksamheten

Mål- och resultatavtalsförhandlingarna har visat sig behövas i styrningen av yrkeshögskolornas verksamhet och i kontakterna mellan undervisningsministeriet och yrkeshögskolorna. Mål- och resultatstyrningsförhandlingarna har varit ett lyckat sätt att utveckla yrkeshögskolorna enligt de gemensamma målsättningarna och förhandlingarna har erbjudit möjlighet till regelbundna högskolepolitiska överläggningar mellan undervisningsministeriet och yrkeshögskolorna. Denna praxis ansågs viktig även i OECD-utvärderingen.

I styrningen av yrkeshögskolornas verk-

samhet är det inte bara frågan om mål- och resultatavtalsförhandlingar, utan snarare måste man tala om en mål- och resultatstyrningsprocess. Processen omfattar en utvärdering av yrkeshögskolornas verksamhet, gemensamma överläggningar mellan samtliga yrkeshögskolor, överläggningar mellan yrkeshögskolan och dess huvudman samt ett mål- och resultatavtal.

Yrkeshögskolornas verksamhet måste styras för att den riksomfattande högskolepolitiken skall genomföras på ett koordinerat sätt, för att utbildningsutbudet skall koordineras på riksplanet och regionalt samt för att resurserna skall styras på ett ändamålsenligt sätt. Att yrkeshögskolornas verksamhet håller sig inom fastställda ramar är viktigt med tanke på statsbudgeten. Mål- och resultatavtalsförhandlingarna behövs också för att de mål som man har uppställt skall nås samt för uppföljningen av verksamheten.

Lagen har inga bestämmelser om styrning av yrkeshögskolorna genom mål- och resultatavtalsförhandlingar. Eftersom det är frågan om styrning genom avtal, kan man fråga sig om det är nödvändigt med bestämmelser i lagen. Eftersom mål- och resultatavtalsförhandlingarna dock är det viktigaste verktyget i styrningen av yrkeshögskolorna, är det nuvarande arrangemanget inte tillfredsställande.

Yrkeshögskolornas administration

Enligt lagen om yrkeshögskolestudier sköts den allmänna förvaltningen av en yrkeshögskola av en styrelse och rektor och vid behov av en delegation. Tanken var att delegationen skulle vara ett förvaltningsorgan som kunde representera t.ex. huvudmannens egen förvaltning eller i vidare utsträckning miljön kring yrkeshögskolan, såsom närings- och arbetslivet. Någon delegation har dock inte tillsatts vid en enda yrkeshögskola. Därför skall en yrkeshögskola som förvaltningsorgan ha en styrelse som föreskrivs i lagen om yrkeshögskolestudier. Huvudmannens egen förvaltning skall ordnas enligt vad som bestäms i kommunallagen (365/1995), lagen om aktiebolag (734/1978) och lagen om stiftelser (109/1930), beroende på vem huvudmannen är.

I synnerhet förvaltningen av de kommunala

yrkeshögskolorna är i praktiken ordnad så, att det inte är klart hur behörigheten i interna administrationsfrågor fördelar sig mellan huvudmannens egen förvaltning och yrkeshögskolan. Detta är fallet oberoende av att 3 § 1 mom. (81/2002) kommunallagen tillåter att man genom lag avviker från vad som bestäms i kommunallagen. I en kommunal yrkeshögskola sköts styrelsens uppgifter vanligtvis av samkommunens styrelse eller en direktion. Även om numera också representanter för yrkeshögskolans lärarkår, övriga personal och studerande har valts till röstberättigade medlemmar av styrelsen eller direktionen, kan dessa organ i sin egenskap av kommunala förvaltningsorgan dock inte fylla de krav som högskolornas autonomi och högskoledemokratien ställer. I vissa fall har den kommunala huvudmannen ordnat yrkeshögskolans verksamhet så att yrkeshögskolan är ett eget affärsverk. Affärsverket kan ha en något självständigare ställning än kommunens övriga förvaltningsenheter, men är dock en del av kommunen och inte en självständig juridisk person.

I de privata yrkeshögskolorna är det tydligare hur de interna förvaltningsuppgifterna och behörigheten fördelar sig mellan huvudmannens egen förvaltning och yrkeshögskolan. Det är uppenbart att de annorlunda förvaltningsarrangemangen i de kommunala yrkeshögskolorna beror på faktorer som har anknytning till den kommunala självstyrelsen. Annars står ju lagen om yrkeshögskolestudier i samma förhållande till lagen om aktiebolag, lagen om stiftelser och kommunallagen.

I samband med den utredning om yrkeshögskolornas ekonomiska förvaltning som en av undervisningsministeriet tillsatt utredningsman, professor Pentti Meklin gjorde år 1999 uppmanades yrkeshögskolorna att bl.a. göra en utvärdering av sin ekonomiska och administrativa självstyrelse samt bedöma om den var tillräcklig samt vilka problem som fanns i fråga om den. De privata yrkeshögskolornas representanter uppgav att de nästan inte alls hade några problem. Antingen delade de förvaltningsapparat med huvudmannen eller också fungerade samarbetet väl. I de kommunala yrkeshögskolorna förekom det däremot problem i fråga om själv-

styrelsen. I kommunerna gällde problemen bl.a. personalpolitiken. I samkommunerna gällde problemen beslutsfattandet, beredningen av ärendena samt inställningen till finansieringen av forsknings- och utvecklingsarbetet.

Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning förstärks yrkeshögskolornas autonomi och högskoledemokratien under planeringsperioden.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

2.1. Mål

I det första skedet av verkställigheten av yrkeshögskolereformen koncentrerade sig yrkeshögskolorna naturligtvis i första hand på undervisningen och på att utveckla den till högskolenivå, och andra uppgifter fick mindre uppmärksamhet. Under de senaste åren har det skett en kraftig utveckling av yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete. Även yrkeshögskolornas regionala uppgifter och internationaliseringen har blivit allt mera framträdande. Propositionens mål är att omdefiniera yrkeshögskolornas uppgifter så att de motsvarar den utveckling som har skett.

Yrkeshögskolorna är en del av högskolesystemet. Internationellt har högskolorna av tradition haft autonomi. De grundläggande självstyrelseprinciperna har varit undervisningens och forskningens frihet, beslutanderätt i frågor som hör till högskolans interna förvaltning samt rätt att utse lärarna. Propositionens mål är att garantera yrkeshögskolorna en likadan självstyrelse som högskolorna i allmänhet har. Med yrkeshögskolornas självstyrelse eftersträvas två saker. För det första är medlemmarna av yrkeshögskolesamfundet i ärenden som gäller yrkeshögskoleundervisningen den rätta instansen att besluta om dessa ärenden. För det andra är en av de centrala uppgifterna för yrkeshögskolorna att påverka utvecklingen av regionen och av dess företag och övriga arbetsliv. I samarbetet med företagen och det övriga arbetslivet är det viktigt att yrkeshögskolorna snabbt genom sina egna beslut t.ex. förmår ingå avtal om behövliga samarbetsprojekt.

I Finland är universiteten statliga, medan yrkeshögskolorna är kommunala eller privata. Yrkeshögskolornas självstyrelse måste skärskådas både i förhållande till staten och i förhållande till yrkeshögskolans huvudman. Enligt propositionen skall yrkeshögskolornas självstyrelse i förhållande till staten regleras i den nya lagstiftningen om yrkeshögskolor och i de avtal som undervisningsministeriet och yrkeshögskolorna med stöd av denna lagstiftning ingår med varandra. Yrkeshögskolans självstyrelse i förhållande till huvudmannen skall i sin tur bestämmas av vad huvudmannen i yrkeshögskolans verksamhets- och ekonomiplan samt budget beslutar om de centrala riktlinjerna för yrkeshögskolans verksamhet och dess ekonomi.

Avtalsförhandlingarna mellan undervisningsministeriet och yrkeshögskolorna behövs för koordinering av högskolesystemet som helhet. Avtalsförhandlingarna begränsar dock yrkeshögskolans självstyrelse såväl i förhållande till staten som i förhållande till yrkeshögskolans huvudman. Propositionen ger avtalsförhandlingarna en lagstiftningsgrund.

2.2. De viktigaste förslagen

I propositionens föreslås att det skall stiftas en yrkeshögskolelag, som skall ersätta den gällande lagen om yrkeshögskolestudier från år 1995. I lagförslaget föreslås bestämmelser om yrkeshögskolornas ställning i högskolesystemet, yrkeshögskolornas uppgifter, deras huvudmän, styrningen av verksamheten, yrkeshögskolornas interna förvaltning, undervisning och examina, studerandena och lärarna samt om sökande av ändring i en yrkeshögskolas beslut.

Enligt lagförslaget skall yrkeshögskolelagen innehålla tydligare bestämmelser än den gällande lagen om yrkeshögskolornas ställning i högskolesystemet samt om yrkeshögskolornas uppgifter. Universiteten och yrkeshögskolorna skall tillsammans bilda högskoleväsendet. Yrkeshögskolornas undervisning skall i första hand basera sig på arbetslivets krav och de krav som utvecklingen av arbetslivet ställer. Yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete skall betjäna såväl yrkeshögskolestudierna och de-

ras utveckling som det regionala och lokala näringslivet och övriga arbetslivet och dess utveckling.

Enligt propositionen skall yrkeshögskolorna ha självstyrelse i interna angelägenheter. Yrkeshögskolornas huvudmän är kommuner och samkommuner samt aktiebolag och stiftelser. Enligt lagförslaget skall yrkeshögskolans huvudman inom sin egen förvaltning avgöra de viktigaste frågorna som gäller yrkeshögskolans verksamhet och ekonomi. Frågor som gäller ordnandet av undervisningen och utvecklandet av utbildningen skall yrkeshögskolans interna förvaltning få avgöra inom den budget som huvudmannen godkänner för yrkeshögskolan.

Yrkeshögskolans interna förvaltning skall enligt lagförslaget skötas av en styrelse och rektor. Yrkeshögskolans lärare i huvudsyssla, dess övriga personal i huvudsyssla och heltidsstudierande skall vara företrädare i styrelsen. Dessutom skall till styrelsen höra personer som företräder näringslivet eller det övriga arbetslivet inom yrkeshögskolans verksamhetsområde. Rektorn skall vara styrelsen ordförande och ha allmän behörighet i yrkeshögskolans interna frågor.

Yrkeshögskolans självstyrelse i förhållande till staten och huvudmannen skall enligt lagförslaget bestämmas av yrkeshögskolelagstiftningen. Viktiga frågor som huvudmannen skall avgöra inom sin egen förvaltning är till följd av frågornas natur att huvudmannen bestämmer de viktigaste målen och riktlinjerna för yrkeshögskolans verksamhet samt grunderna för hur yrkeshögskolans förvaltning och organisation skall ordnas. Yrkeshögskolans självstyrelse i förhållande till huvudmannen kommer dessutom att bestämmas av de beslut som huvudmannen fattar i nämnda frågor.

Styrningen av den del av yrkeshögskolornas verksamhet som inte grundar sig på tillståndet för yrkeshögskoleverksamhet skall fortfarande huvudsakligen basera sig på den utvecklingsplan för utbildning och forskning som statsrådet godkänner för ett visst antal år åt gången, avtalsförhandlingarna mellan undervisningsministeriet samt yrkeshögskolornas huvudmän och yrkeshögskolorna samt på kvalitetsutvärdering. Eftersom den avtalsbaserade styrningen av verksamheten begränsar

yrkeshögskolornas självstyrelse såväl i förhållande till undervisningsministeriet som i förhållande till huvudmannen, skall avtalsförhandlingsförfarandet regleras i lag.

I lagen föreslås också bestämmelser om yrkeshögskolornas studerandekår. För närvarande har yrkeshögskolorna föreningar för studerande som deltar i många för studerandena viktiga projekt, såsom tutorverksamhet, internationellt utbyte av studerande samt karriärrekrytering. Enligt förslaget till yrkeshögskolelag skall yrkeshögskolans studerande dessutom utse representanter till yrkeshögskolans interna förvaltning. Alla yrkeshögskolans heltidsstudierande skall höra till studerandekåren.

Den statsandelsbaserade basfinansieringen till yrkeshögskolornas huvudmän regleras som för närvarande i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. I den föreslagna yrkeshögskolelagen ingår för basfinansieringens del en hänvisning till lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. I yrkeshögskolelagen bestäms om den projekt- och resultatfinansiering som beviljas av undervisningsministeriet samt om finansieringen av gemensamma funktioner och projekt till stöd för yrkeshögskolornas verksamhet. Dessutom bestäms i yrkeshögskolelagen om övrig finansiering för yrkeshögskolorna, och i fråga om lärarutbildning som ordnas vid yrkeshögskolorna tas i lagen in en hänvisning till lagen om finansieringen av undervisnings- och kulturverksamhet.

3. Propositionens verkningar

3.1. Ekonomiska verkningar

I propositionen föreslås en avveckling av det system för tjänstledighet för de yrkespedagogiska lärarhögskolornas föreståndare och lärare som finns för att upprätthålla deras yrkesfärdighet och som avses i 12 § gällande lag om yrkespedagogisk lärarutbildning. De insparade medlen, ca 210 000 euro per år, föreslås bli använda till forsknings- och utvecklingsarbete rörande den yrkespedagogiska lärarutbildningen och till övrig utveckling av lärarkåren.

Till övriga delar har propositionen inga av-

sevärda ekonomiska verkningar.

3.2. Verkningar i fråga om organisation och personal

Förslaget till yrkeshögskolelag förtydligar yrkeshögskolornas ställning som en del av högskolesystemet och högskoleväsendet. Fördelningen av behörigheten mellan huvudmannens egen förvaltning och yrkeshögskolornas interna förvaltning förstärker yrkeshögskolornas självstyrelse i deras egna angelägenheter. Även högskoledemokratin förstärks genom att de interna förvaltningsorganen huvudsakligen består av personer som representerar yrkeshögskolesamfundet. De viktigaste angelägenheterna som berör yrkeshögskolornas strategi och ekonomi sköter huvudmannen inom sin egen förvaltning. Den fördelning av behörigheten som föreslås i propositionen skapar ingen ny förvaltningsnivå i skötseln av en yrkeshögskolas angelägenheter. Det enda som sker är en uppdelning av yrkeshögskolornas angelägenheter så, att ärenden som hör till huvudmannen att avgöra behandlas i huvudmannens egen förvaltning och yrkeshögskolornas interna angelägenheter behandlas i yrkeshögskolornas interna förvaltning.

Propositionen har inga verkningar i fråga om personalen.

4. Beredningen av propositionen

4.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial

Utvecklingsplanen för utbildning och forskning

Enligt den utvecklingsplan för utbildning och forskning som statsrådet har godkänt för åren 1999—2004 består högskoleväsendet av universiteten och yrkeshögskolorna. Bägge utvecklas utifrån sina egna styrkeområden med tonvikt på samarbete, arbetsfördelning, konkurrens och nätverksbildning. Enligt utvecklingsplanen för utbildning och forskning stärks yrkeshögskolornas autonomi och högskoledemokrati under planeringsperioden.

Lagstiftningen om yrkeshögskolorna revideras med beaktande av den internationella utvärderingen av yrkeshögskolereformen.

Beredningsorgan

Undervisningsministeriet tillsatte den 30 oktober 2001 en arbetsgrupp, som fick i uppgift att göra ett förslag till revidering av lagstiftningen om yrkeshögskolor. Arbetsgruppen fick följande utgångspunkter för sin verksamhet:

- Yrkeshögskolorna är högskolor och en del av högskoleväsendet. På samma sätt som det för universiteten finns en universitetslag, skall det för yrkeshögskolorna finnas en lag om yrkeshögskolor, kortare uttryckt en yrkeshögskolelag,

- Yrkeshögskolornas uppgifter skall definieras utgående från att yrkeshögskoleväsendet består av universitet och yrkeshögskolor. Yrkeshögskolorna är högskolor som ordnar högskoleexamina. Förutom undervisning och lärarutbildning hör åtminstone forsknings- och utvecklingsarbete samt regional utveckling till yrkeshögskolornas uppgifter,

- Yrkeshögskoleundervisningen och de examina som avläggs vid yrkeshögskolorna skall bibehålla sin konkurrensförmåga. Hånsyn skall tas till den utveckling av den högre utbildningen som pågår i Europa,

- Resultaten av den internationella utvärderingen av yrkeshögskolornas verksamhet skall beaktas i lagstiftningen om yrkeshögskolor,

- Yrkeshögskolornas autonomi och högskoledemokratin förstärks i yrkeshögskolornas interna förvaltning enligt utvecklingsplanen. Förhållandet mellan lagstiftningen om yrkeshögskolor och den lagstiftning som gäller huvudmännen förtydligas,

- Styrning av yrkeshögskolornas verksamhet är nödvändig för verkställande och koordinering av den riksomfattande högskolepolitiken, koordinering av det riksomfattande och regionala utbildningsutbudet samt för styrning av resurserna. I lagstiftningen skall finnas bestämmelser om det förfarande genom vilket ministeriet och yrkeshögskolorna kommer överens om sina målsättningar.

Undervisningsministeriet tillsatte en särskild sektion för utredning av frågan hur yr-

keshögskolornas förvaltning skall ordnas. Sektionen avlät sitt förslag till arbetsgruppen den 22 februari 2002.

Arbetsgruppen för yrkeshögskolelagen blev klar med sitt arbete den 14 maj 2002.

Internationell utvärdering

Enligt den utvärdering som OECD företog av den finländska yrkeshögskoleutbildningen, har landets yrkeshögskolereform utfallit väl. Yrkeshögskolorna har snabbt rönt brett godkännande både i Finland och utomlands. Yrkeshögskolornas utbildningsprogram är innovativa och motsvarar arbetslivets behov. Utvärderarna anser att grunddragen i yrkeshögskolepolitiken inte behöver ändras, även om det i den högre utbildningen som helhet finns vissa utvecklingsbehov.

Forskarna ansåg det viktigt att yrkeshögskolorna och regionerna har fasta kontakter till varandra. Att yrkeshögskolornas ägarförhållande lösts på olika sätt ansågs som en rikedom, men de problem som detta gett upphov till borde lösas i den nya lagstiftningen. Det bör övervägas om huvudmännen för yrkeshögskolorna skall begränsas till aktiebolag och stiftelser. Enligt forskarna bör ägandet och beslutsfattandet i anslutning till studierna skiljas åt i yrkeshögskolorna. För vardera bör finnas egna förvaltningsorgan. Yrkeshögskolan bör ha beslutanderätten i alla de viktigaste frågorna inom den interna förvaltningen och i anslutning till studierna. Vidare ansåg forskarna att studerandena och personalen bör vara företrädare i förvaltningen. Enligt forskargruppens mening bör dessa grupper inte ha en svagare ställning i yrkeshögskolorna än i universiteten.

Forskarna ansåg att det gällande finansieringssystemet fortfarande återspeglar tiden när systemet startade och undervisningsministeriets styrning borde utvecklas i en mer strategisk riktning. Forskarna rekommenderar att överenskommelser om finansieringen för yrkeshögskolorna träffas för tre år i taget och att finansieringen bygger på yrkeshögskolornas strategiska planer. Tyngdpunkten i finansieringen bör på lång sikt flyttas från studerandeantal till avlagda examina.

Forskarna ansåg också att basförutsättningarna för yrkeshögskolornas forsknings- och

utvecklingsarbete ytterligare skall stärkas, eftersom verksamheten har ansevärd utvecklingspotential.

Enligt forskarna är det dualistiska högskolesystem som universiteten och yrkeshögskolorna bildar en fungerande modell, eftersom den stöder ett mångsidigt utbildningsutbud och mångsidigt kunnande. I den nya lagstiftningen bör det enligt forskarna göras klart att yrkeshögskolorna är en del av högskolesystemet. Det kunde också vara ändamålsenligt att slå fast att yrkeshögskoleexamina erkänns som examina på det första steget enligt Bolognadeklarationen.

4.2. Utlåtanden

Utlåtanden om promemorian av arbetsgruppen för yrkeshögskolelagen inhämtades hos justitieministeriet, inrikesministeriet, finansministeriet, yrkeshögskolorna och deras huvudmän, universiteten, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE rf., Förbundet för Studentföreningar vid Yrkeshögskolorna i Finland rf, Finlands studentkårers förbund rf, Finlands Kommunförbund rf, Utbildningssektorns Fackorganisation rf och arbetsmarknadens centralorganisationer. Remissinstanserna ansåg generellt att lagstiftningen om yrkeshögskolorna behöver reformeras och nuläget förtydligas. Åsikterna var dock delade i fråga om detaljerna i modellen. En del av de instanser som företrädde de kommunala yrkeshögskolorna ansåg likväl att förvaltningen av yrkeshögskolorna borde ordnas enligt kommunallagen. Arbetsmarknadens centralorganisationer betonade yrkeshögskolornas arbetslivskontakter och arbetslivets möjligheter att påverka yrkeshögskolornas verksamhet. Ett sammandrag av utlåtandena har gjorts vid undervisningsministeriet.

Propositionen bygger på de förslag som arbetsgruppen för yrkeshögskolelagen lade fram. I slutskedet hördes ännu centrala organisationer. De kommentarer som framfördes i utlåtandena och på diskussionsmöten har i mån av möjlighet beaktats i beredningen av propositionen.

Propositionen har behandlats genom samsrådsförfarande enligt 8 § kommunallagen.

Propositionen får på många punkter stöd i den utvärdering som OECD företog. Bl.a.

högskolesystemet som bygger på dualmodellen, isärhållandet av beslutsfattandet i huvudmannens förvaltning och i den interna förvaltningen, förstärkningen av personalens och de studerandes ställning i yrkeshögskolans förvaltning, flyttningen av tyngdpunkten i finansieringen från antal studerande till examina och utvecklingen av verksamhetens styrning i en strategisk riktning är exempel på sådana frågor. När påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna blivit etablerade utreds möjligheterna för dem som avlagt en påbyggnadsexamen att få en tjänst eller befatt-

ning som lärare i en yrkeshögskola.

I utvärderingen lyftes även fram frågor som på grund av de nationella förhållandena inte har beaktats. Sådana är bl.a. frågorna om att begränsa huvudmannaskapet för en yrkeshögskola enbart till aktiebolag, lösgöra yrkeshögskolorna från statsandelssystemet och övergå till en treårig finansiering utifrån yrkeshögskolornas strategiska planer, införa benämningen "Professional Master" för påbyggnadsexamina och att införa terminsavgifter eller motsvarande privata insatser i den examensinriktade utbildningen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Yrkehögskolelagen

Lagen om yrkehögskolestudier har flera gånger ändrats och flera tillägg har gjorts till den. Eftersom i denna proposition föreslås avsevärda ändringar i lagen, föreslås för tydlighetens skull att lagen skall ersättas med en helt ny lag.

Den nuvarande lagens namn ger en hänvisning om att det är frågan om en lag som är uppbyggd enligt en modell som tar fasta på att det är frågan om att ordna utbildning. I lagen regleras bara frågor som gäller utbildningen, medan utbildningsorganisationen överläts åt huvudmannen att bestämma. De övriga europeiska ländernas lagstiftning om yrkehögskolor grundar sig på den s.k. institutionsmodellen, som också reglerar organisationen. Universitetslagen (645/1997) som trädde i kraft år 1998, är också uppbyggd enligt en institutionell modell. Yrkehögskolorna är en del av högskolesystemet. Lagstiftningen om yrkehögskolorna borde vara uppbyggd på samma sätt som lagstiftningen om det övriga högskolesystemet. Därför föreslås det att lagen skall heta yrkehögskolelagen.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Lagens tillämpningsområde.* Utom att paragrafen reglerar lagens tillämpningsområde, definierar den också vad som avses med en yrkehögskola. Yrkehögskolorna är i första hand läroanstalter som meddelar yrkesinriktad högskoleundervisning. De skiljer sig på detta sätt från universiteten, vilkas uppgift är att meddela forskningsbaserad högre undervisning.

Enligt paragrafen skall yrkehögskolorna vara omedelbart underställda undervisningsministeriet och inte utbildningsstyrelsen, som de yrkesläroanstalter som utgjorde grunden till yrkehögskolorna. Formuleringen är densamma som i gällande 3 § 1 mom. lagen om yrkehögskolestudier.

2 §. *Yrkehögskolornas plats i utbildnings-*

systemet. Enligt gällande 3 § 1 mom. lagen om yrkehögskolestudier bildar yrkehögskolorna inom högskolesystemet en icke-universitetssektor, som fungerar jämsides med universitetsväsendet. I den utvecklingsplan för forskning och utveckling som statsrådet har godkänt för åren 1999—2004 har yrkehögskolornas ställning i utbildningssystemet definierats på ett positivare sätt än i gällande lag, så som i övriga europeiska länder.

I lagförslagets 2 § föreslås att yrkehögskolornas ställning i utbildningssystemet i enlighet med nämnda utvecklingsplan skall definieras som en del av högskolesystemet. Det finländska högskolesystemet skall utvecklas som en helhet bestående av två pelare så, att universiteten och yrkehögskolorna kompletterar varandra. Högskoleväsendet skall bestå av universiteten och yrkehögskolorna. Båge skall utvecklas utifrån sina egna styrkeområden med tonvikt på samarbete, arbetsfördelning, konkurrens och nätverksbildning.

3 §. *Yrkehögskolornas självstyrelse och medlemmar.* Högskolesystemet kännetecknas av högskoleautonomi och högskoledemokrati. Med högskoleautonomi avses vanligtvis frihet i undervisning och forskning, rätt att besluta om egna angelägenheter samt rätt att utse lärarna. Till högskoledemokrati hör att majoriteten av medlemmarna i högskolans kollegiala förvaltningsorgan är personer som företräder högskolans lärare, övriga personal och studerande.

Enligt 16 § 3 mom. grundlagen är vetenskapens, konstens och den högre utbildningens frihet tryggad. Yrkehögskolorna är en del av högskolesystemet. De svarar för sin del för att högre utbildning ordnas i vårt land. I lagförslagets 15 § föreslås bestämmelser om undervisningens och forskningens frihet i yrkehögskolorna. Vetenskapens, konstens och den högre utbildningens frihet skyddas också av universitetens och högskolornas självstyrelse.

Enligt lagförslagets 3 § 1 mom. skall yrkehögskolorna ha självstyrelse i sina interna angelägenheter.

Behandlingen av frågan om yrkehögsko-

lornas självstyrelse måste utgå från den primära observationen att staten bedriver högskolepolitik i vårt land å ena sidan som lagstiftare och å andra sidan som politisk aktör. Yrkeshögskolorna är kommunala och privata. Staten svarar för högskolornas vidkommande för den riksomfattande högskolepolitiken och yrkeshögskolornas huvudmän för den regionala högskolepolitiken. För det andra finansieras yrkeshögskolorna genom ett kalkylbaserat statsandelssystem i vilket yrkeshögskolans huvudman har budgetmakten, men styrningen av finansieringen bestäms till vissa delar genom mål- och resultatavtalsförhandlingar mellan undervisningsministeriet och yrkeshögskolorna. I yrkeshögskolorna bestäms därför självstyrelsens gränser av i vilken mån staten som lagstiftare och idkare av högskolepolitik samt part vid mål- och resultatavtalsförhandlingarna ger yrkeshögskolan behörighet att bestämma själv och i vilken mån yrkeshögskolans huvudman överför budgetmakt på yrkeshögskolan.

När det gäller yrkeshögskolornas självstyrelse är den viktigaste frågan fördelningen av behörighet mellan å ena sidan statsförvaltningen och huvudmannens förvaltningsapparat och å andra sidan yrkeshögskolans interna förvaltning. Yrkeshögskolan skall ha självstyrelse i interna frågor, i motsats till de frågor i vilka staten eller yrkeshögskolans huvudman är behörig.

Bestämmelser om yrkeshögskolornas interna förvaltning föreslås i lagförslaget 10—13 §.

I lagförslaget 3 § 2 mom. uppräknas de grupper av personer som skall betraktas som medlemmar av yrkeshögskolan. Om vem som är lärare i huvudsyssla, annan anställd i huvudsyssla och heltidsstuderande, skall enligt förslaget bestämmas genom en förordning av statsrådet.

4 §. *Yrkeshögskolornas uppgifter.* I den gällande lagen om yrkeshögskolestudier regleras yrkeshögskolornas uppgifter i flera olika paragrafer. I propositionen föreslås att de skall samlas i den föreslagna lagens 4 §.

Yrkeshögskolornas uppgifter skall i första hand grunda sig på de krav som arbetslivet och arbetslivsutvecklingen ställer samt dessutom på forskning och konstnärliga utgångspunkter. I motsats till universitetens uppgifter

skall yrkeshögskolorna meddela praktiskt betonad högskoleundervisning för expertuppgifter i arbetslivet. Samtidigt skall studerandena stödas i sin yrkesutveckling. Yrkeshögskolornas forsknings- och utvecklingsarbete skall å ena sidan stöda yrkeshögskolestudierna och utvecklingen av dem och å andra sidan det regionala och lokala näringslivet och övriga arbetslivet och dess utveckling. Denna verksamhet skall särskilt gälla småskalig och medelstor företagsverksamhet samt välfärdstjänster.

Yrkespedagogisk lärarutbildning ordnas vid yrkespedagogiska lärarhögskolor som finns i anslutning till fem yrkeshögskolor. Om yrkespedagogisk lärarutbildning bestäms i lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning, som också föreslås bli reviderad i detta sammanhang.

5 §. *Samarbete med omvärlden.* Yrkeshögskolornas uppgift som inrättningar som meddelar yrkesinriktad högskoleundervisning förutsätter ett intensivt samarbete med näringslivet och det övriga arbetslivet, i synnerhet inom den egna regionen. Det är också viktigt att yrkeshögskolorna och universiteten samarbetar i behövlig utsträckning. Likaså är det viktigt att yrkeshögskolorna samarbetar med andra läroanstalter, särskilt yrkesläroanstalter, gymnasier och läroanstalter som ordnar vuxenutbildning. Till yrkeshögskolornas internationella uppgifter hör också att samarbeta med utländska yrkeshögskolor och universitet.

Samarbetet med omvärlden främjas även av de delegationer som yrkeshögskolan tillsätter och som kan täcka yrkeshögskolans hela verksamhetssektor eller enskilda utbildningsområden.

2 kap. Yrkeshögskolornas huvudmän

6 och 7 §. *Tillstånd för yrkeshögskola. Utbildningsuppgift.* Lagförslaget 6 § motsvarar gällande 4 § lagen om yrkeshögskolestudier. I lagförslaget föreslås inga sådana bedömningskriterier för yrkeshögskoleprojekt som föreskrivs i 5 § lagen om yrkeshögskolestudier. Avsikten är dock att rådet för utvärdering av högskolorna skall använda dessa bedömningskriterier när den utvärderar eventuella yrkeshögskoleprojekt. Enligt 6 § 2 mom.

skall den som har fått tillstånd för yrkeshögskola ha rätt att fungera som huvudman för en yrkeshögskola och ordna yrkeshögskoleutbildning enligt vad tillståndet föreskriver om högskolans utbildningsuppgift.

Enligt 7 § 1 mom. skall i utbildningsuppgiften såsom hittills anges yrkeshögskolans verksamhetsområde, dvs. vilka utbildningsområden som finns inom yrkeshögskolan. Yrkeshögskolans storlek skall också bestämmas genom att i utbildningsuppgiften anges det sammanlagda antalet studieplatser vid yrkeshögskolan samt undervisningsspråket eller undervisningsspråken och yrkeshögskolans verksamhetsorter.

Statsrådet skall genom förordning bestämma bl.a. den indelning i utbildningsområden som används när utbildningsuppgiften bestäms. Yrkeshögskolans verksamhetsområde eller undervisningsspråk skall enligt förslaget få ändras genom beslut av statsrådet, medan en ändring av antalet studieplatser och verksamhetsorterna enligt 7 § 2 mom. skall vara möjlig med tillstånd av undervisningsministeriet. Lagförslaget 7 § motsvarar gällande 6 § lagen om yrkeshögskolestudier.

Möjligheten att grunda en statlig yrkeshögskola togs med i 4 § 4 mom. lagen om yrkeshögskolestudier för den händelse att de riksomfattande utbildningsbehoven inte annars skulle kunna tillgodoses. Inom undervisningsministeriets förvaltningsområde har inte grundats en enda statlig yrkeshögskola. I lagförslaget föreslås inte längre någon möjlighet att grunda en statlig yrkeshögskola.

3 kap. **Styrning och utvärdering av verksamheten**

8 §. *Målsättning.* Styrningen av yrkeshögskolorna på annat sätt än genom det tillstånd som statsrådet har beviljat yrkeshögskolan är för närvarande ordnad på ett liknande sätt som styrningen av universiteten. Detta är nödvändigt för koordinering av högskolesystemets olika delar. I praktiken innebär detta att statsrådet genom att godkänna utvecklingsplaner för utbildning och forskning beslutar hur yrkeshögskolorna allmänt skall utvecklas på medellång sikt. De kortsiktiga målen kommer undervisningsministeriet och yrkeshögskolorna överens om i sina

mål- och resultatavtalsförhandlingar. Allt sedan år 2001 har avtalen varit treåriga. I gällande lag finns inga bestämmelser om detta avtalsförfarande.

I lagförslaget 8 § 1 mom. föreslås en bestämmelse om bemyndigande att utfärda en förordning om utvecklingsplaner för utbildning och forskning.

De enskilda yrkeshögskolornas mål bestäms genom överenskommelser vid avtalsförhandlingar. Avtalen mellan undervisningsministeriet, yrkeshögskolans huvudman och yrkeshögskolan träffas inom ramarna för såväl statens som huvudmannens budget. Avsikten är att utveckla förhandlingarnas innehåll så att det allt mer blir frågan om en strategisk måluppställning som särskilt beaktar målen för den nationella högskolepolitiken. Förhandlingarna skall föras och avtalet undertecknas av representanter för å ena sidan undervisningsministeriet och å andra sidan yrkeshögskolans huvudman och yrkeshögskolan. Avtalsstyrningen av en yrkeshögskolas verksamhet begränsar den självstyrelse som i lagförslaget 3 § föreslås för yrkeshögskolorna, såväl i förhållande till undervisningsministeriet som i förhållande till yrkeshögskolans huvudman. Därför föreslås i 2 mom. bestämmelser om avtalsförfarandet.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse motsvarande gällande 7 § lagen om yrkeshögskolestudier om att undervisningsministeriet vid behov skall få bestämma hur många som får inleda sina studier vid yrkeshögskolorna.

Yrkeshögskolans huvudman ställer upp sina egna mål för yrkeshögskolan i samband med att huvudmannen godkänner budgeten samt i andra strategiska dokument, enligt de bestämmelser som gäller för huvudmannen.

9 §. *Kvalitetsbedömning.* I 1 mom. föreslås på samma sätt som i den gällande lagens 8 § bestämmelser om en yrkeshögskolas ansvar för kvalitetsnivån på sin utbildning och övriga verksamhet samt för att kvaliteten kontinuerligt förbättras samt om en yrkeshögskolas skyldighet att delta i kvalitetsbedömning. Enligt 2 mom. skall en yrkeshögskola också vara skyldig att offentliggöra resultaten av bedömningen.

Huvudmannen skall bedöma om yrkeshögskolan har nått de mål som huvudmannen har ställt för yrkeshögskolan.

Rådet för utvärdering av högskolorna har sedan år 1996 på riksplånet svarat för utvärderingen av den utbildning som universitetet och högskolorna ordnar. Rådet biträder också undervisningsministeriet i bedömningen av ansökningar om tillstånd för yrkeshögskola. I 3 mom. föreslås en bestämmelse om bemyndigande att utfärda en förordning om rådet.

4 kap. **Yrkeshögskolans interna förvaltning**

10 §. *Förvaltningsorgan.* För skötseln av sin interna förvaltning skall en yrkeshögskola alltid ha en styrelse och en rektor.

Utöver de förvaltningsorgan som nämns i paragrafen kan en yrkeshögskola ha en ledningsgrupp eller motsvarande för att bistå rektorn.

11 §. *Styrelsen.* Eftersom yrkeshögskolorna är olika stora, föreslås i propositionen att i lagen endast skall ingå grundläggande bestämmelser om styrelsen. Förutom rektorn, som skall vara styrelsens ordförande, skall enligt 1 mom. yrkeshögskolans lärare i huvudsyssla, övriga personal i huvudsyssla och heltidsstudierande vara företrädare i styrelsen.

För att ingen personalgrupp ensam skall kunna få bestämmanderätten i styrelsen, föreslås i 2 mom. att antalet medlemmar från varje grupp skall vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i styrelsen.

Beslut om det totala antalet medlemmar i styrelsen och antalet medlemmar som företräder de olika personalgrupperna skall enligt 3 mom. fattas av yrkeshögskolans huvudman. Om valet av medlemmarna skall bestämmas i yrkeshögskolans stadgar. Det är förenligt med yrkeshögskolans karaktär att till styrelsen hör personer som företräder näringslivet eller det övriga arbetslivet inom yrkeshögskolans verksamhetsområde. Dessa medlemmar kan utgöra högst en tredjedel av styrelsens medlemmar. Yrkeshögskolans huvudman beslutar om antalet sådana medlemmar och utser dem.

Enligt 4 mom. skall styrelsen tillsättas av yrkeshögskolans huvudman. Valet av styrelsemedlemmar skall vara yrkeshögskolans egen uppgift.

12 §. *Styrelsens uppgifter.* Styrelsen skall vara det högsta beslutande förvaltningsorga-

net i yrkeshögskolans interna angelägenheter. Dess viktigaste uppgifter skall regleras i lag. Till styrelsens uppgifter skall höra att utveckla yrkeshögskolans verksamhet, åt yrkeshögskolans huvudman göra ett förslag till verksamhets- och ekonomiplan samt budget för yrkeshögskolan samt att besluta om grunderna för den fördelning av de anslag som sker inom yrkeshögskolan. Om andra ärenden som behandlas och avgörs av styrelsen skall bestämmas i yrkeshögskolans stadgar. Styrelsen skall få avgöra sådana undervisningsärenden och ärenden som berör studerandena och som förutsätter beslut av ett kollegialt organ.

Till de viktiga frågorna i huvudmannens befogenheter hör med tanke på utvecklandet av yrkeshögskolan bl.a. att föra fram den regionala synen i valet av fokuseringar i utbildningen.

I yrkeshögskolans stadgar skall bestämmas om grunderna för yrkeshögskolans interna förvaltning. Till dessa skall bl.a. höra bestämmelser om vem som utser yrkeshögskolans lärare. Huvudmannens förvaltningsstadga eller motsvarande dokument samt yrkeshögskolans stadgar skall bilda en helhet som innehåller bestämmelserna om vilka uppgifter som skall skötas av huvudmannens egen förvaltning och vilka som skall skötas av yrkeshögskolans interna förvaltning.

13 §. *Rektor och prorektor.* En yrkeshögskolas verksamhet skall såsom hittills ledas av dess rektor. Rektor skall ha allmän behörighet i ärenden som gäller yrkeshögskolans interna förvaltning, om inte något annat föreskrivs eller bestäms i lag, en förordning av statsrådet eller undervisningsministeriet eller yrkeshögskolans stadgar.

Rektorn skall utses av yrkeshögskolans huvudman. En yrkeshögskola kan ha en rektorstjänst eller rektorsbefattning, som också kan inrättas för en viss tid. Behörighetsvillkoren för en rektor skall bestämmas genom en förordning av statsrådet.

En yrkeshögskola skall kunna ha en eller flera prorektorer.

5 kap. **Undervisning och examina**

14 §. *Undervisningsspråk.* I Finland finns 29 yrkeshögskolor, av vilka 24 är finskspråk-

kiga och tre svenskspråkiga. Dessutom finns det två tvåspråkiga yrkeshögskolor. I praktiken bärs huvudansvaret av den svenskspråkiga yrkeshögskoleundervisningen i vårt land av de tre svenskspråkiga yrkeshögskolorna med stöd av de tillstånd som de har beviljats.

En yrkeshögskolas undervisningsspråk skall vara finska eller svenska och i tvåspråkiga yrkeshögskolor finska och svenska. Bestämmelsen motsvarar 10 § lagen om yrkeshögskolestudier. Vid undervisning, förhör och prov skall dock vid behov få användas också andra språk än yrkeshögskolans undervisningsspråk, enligt vad yrkeshögskolan bestämmer om saken. Detta är nödvändigt bl.a. med tanke på den utbildning som leder till en examen på ett främmande språk och som yrkeshögskolorna ordnar.

15 §. *Undervisnings- och forskningsfrihet i yrkeshögskolorna.* Bestämmelsen motsvarar 6 § universitetslagen. Enligt 16 § 3 mom. grundlagen är vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet tryggad. Vid sidan av sin utbildningsuppgift bedriver yrkeshögskolorna forsknings- och utvecklingsarbete som betjänar yrkeshögskoleundervisningen och stöder arbetslivet.

Undervisningens frihet innebär att yrkeshögskolan inom ramen för lagstiftningen och övriga bestämmelser får undervisa på det sätt som den önskar, både i fråga om innehållet och metoderna. Gränserna för undervisnings- och forskningsfriheten i yrkeshögskolorna markeras i den föreslagna lagens 4 §, där yrkeshögskolornas uppgifter anges och 5 §, där det bestäms om samarbete med omvärlden samt i huvudmannens strategiska styrning.

I paragrafen föreslås att undervisningen skall vara offentlig. Allmänhetens möjligheter att följa med undervisningen skall få begränsas endast av grundad anledning.

16 §. *Yrkeshögskolans undervisning.* Vid en yrkeshögskola skall enligt nuvarande praxis ordnas studier som leder till yrkeshögskoleexamen samt yrkesinriktade specialiseringsstudier och annan vuxenutbildning. Yrkesinriktade specialiseringsstudier är omfattande fortbildningsprogram och annan vuxenutbildning är t.ex. fortbildning.

Vid en yrkeshögskola kan också ordnas studier för påbyggnadsexamen enligt vad som bestäms i lagen om försök med påbygg-

nadsexamina vid yrkeshögskolorna.

17 §. *Grunderna för examina.* Paragrafens 1 mom. motsvarar 2 § 1 mom. i lagen om yrkeshögskolestudier. Om yrkeshögskolestudiernas ställning i högskolornas examenssystem bestäms i förordningen om högskolornas examenssystem.

Enligt 2 mom. skall om de viktigaste grunderna och målen för yrkeshögskoleexamina bestämmas genom en förordning av statsrådet. Detta motsvarar bestämmelsen i 11 § 1 mom. lagen om yrkeshögskolestudier. Närmare bestämmelser skall utfärdas i yrkeshögskolans examensstadga.

Enligt den gällande lagens 11 § 2 mom. stadgas om benämningarna på yrkeshögskoleexamina genom förordning och bestäms med stöd av den genom undervisningsministeriets beslut. Till benämningen på en yrkeshögskoleexamen fogas enligt 2 § förordningen om yrkeshögskolestudier namnet på utbildningsområdet i fråga. Till benämningen kan också fogas en etablerad yrkesbeteckning och förkortningen YH, t.ex. yrkeshögskoleexamen i företagsekonomi, tradenom, yrkeshögskoleexamen i teknik, ingenjör (YH) och yrkeshögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området, sjukskötare (YH). Undervisningsministeriet fastställer enligt den nämnda 2 § examensbenämningarna.

Namnen på examina och examensbenämningarna har förtydligats när yrkeshögskoleformen har fortskridit och antalet har också minskat. Antalet benämningar enligt utbildningsområde uppgår dock fortfarande till sammanlagt tio och examensbenämningarna till fyrtio. Vissa områden saknar ännu helt examensbenämning. I flera europeiska länder har man övergått eller håller på att övergå till enhetliga namn på universitets- och högskoleexamina. Detta innebär dock inte att man skulle stå i beråd att förenhetliga innehållet i examina. Även hos oss används i internationella sammanhang den engelska benämningen Bachelor för kandidatexamen.

Det har inte gått att hitta något enhetligt, allmänt godtagat namn på de examina som avläggs vid de finländska yrkeshögskolorna. Därför föreslås i denna paragrafs 3 mom. enligt gällande praxis bli bestämt att till en yrkeshögskoleexamen som avlagts vid en yr-

keshögskola fogas namnet på utbildningsområdet i fråga samt examensbenämningen och vid behov förkortningen YH. Förkortningen YH behövs för att de examina med samma namn som avlagts vid en yrkeshögskola och tidigare på institutnivå eller inom yrkesutbildning på högre nivå skall kunna särskiljas. Om examina skall bestämmas närmare i en förordning av statsrådet.

18 §. *Utbildningsprogram och undervisningsplaner.* Paragrafens bestämmelser om utbildningsprogrammen och deras omfattning samt om utbildningsprogrammets undervisningsplaner motsvarar bestämmelserna i 12 § lagen om yrkeshögskolestudier. I 3 mom. föreslås att undervisningsministeriet i stället för att fastställa utbildningsprogrammen skall besluta om utbildningsprogrammen, vilket motsvarar den praxis som har tillämpats.

6 kap. Studerande

19 §. *Behörighet för yrkeshögskolestudier.* I paragrafen föreslås i överensstämmelse med gällande praxis bestämmelser om behörighet för yrkeshögskolestudier, dvs. om de förutsättningar under vilka en person kan bli antagen som studerande vid en yrkeshögskola. Vägen till en yrkeshögskola kan gå antingen genom gymnasiet eller genom yrkesutbildning. Även utländska studier som motsvarar finländska examina skall ge behörighet för yrkeshögskolestudier.

Enligt 2 mom. skall en yrkeshögskola till studerande också kunna anta en person som annars anses ha tillräckliga kunskaper och färdigheter för yrkeshögskolestudier.

Enligt paragrafens 1 mom. 2 och 3 punkten skall de personers behörighet för yrkeshögskolestudier vilka har avlagt en yrkesinriktad examen eller fullgjort motsvarande tidigare studier och studier som avses i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998) dock fortfarande bestämmas närmare genom förordning av undervisningsministeriet. Avsikten är att genom undervisningsministeriets förordning skall bestämmas att en yrkesexamen som omfattar mindre än tre år skall ge endast s.k. begränsad behörighet för yrkeshögskolestudier, dvs. behörighet för yrkeshögskolestudier inom samma område. En ex-

amen som omfattar minst tre års studier skall ge allmän behörighet för yrkeshögskolestudier, dvs. behörighet för samtliga yrkeshögskolestudier.

20 §. *Antal studerande.* I paragrafen föreslås att en yrkeshögskola på motsvarande sätt som enligt 14 § lagen om yrkeshögskolestudier inom ramen för sin utbildningsuppgift skall bestämma om det antal studerande som årligen intas till yrkeshögskolan. Bestämmelsen innebär att ett s.k. numerus clausus – system tillämpas, dvs. att studierätten är begränsad i motsats till att samtliga studerande som uppfyller behörighetsvillkoren skulle antas till yrkeshögskolan, vilket är fallet i vissa andra länder.

21 §. *Antagning av studerande.* I 1 mom. föreslås att i överensstämmelse med gällande praxis skall föreskrivas att en yrkeshögskola själv skall bestämma om grunderna för antagningen av studerande till yrkeshögskolan och ordnande av urvalsprov. På sökandena skall dock tillämpas likvärdiga urvalsprinciper.

Antagningen av studerande till yrkeshögskolorna ordnas genom gemensam ansökan till yrkeshögskolorna. Endast vuxenutbildningen och utbildning som ordnas på främmande språk har av praktiska orsaker lämnats utanför systemet med gemensam ansökan. Om yrkeshögskolornas system för gemensam ansökan skall enligt 2 mom. bestämmas närmare genom förordning av statsrådet. Undervisningsministeriet kan meddela närmare föreskrifter om hur systemet fungerar.

Enligt 3 mom. skall studerandena tas in av yrkeshögskolan. Det kan finnas behov att genom förordning bestämma närmare bl.a. om till vilken enhet vid yrkeshögskolan en studerande antas. År 1998 ändrades (1060/1998) 15 § lagen om yrkeshögskolestudier så, att från och med läsåret 1998—1999 har en studerande under samma läsår fått ta emot endast en studieplats som leder till högskoleexamen antingen vid ett universitet eller vid en yrkeshögskola.

Den som ansökt om att bli intagen som studerande skall kunna söka rättelse i antagningsbeslutet hos yrkeshögskolan. Om förfaringssättet bestäms genom förordning av statsrådet.

22—24 §. *Inskrivning. Studierätt. Förlust*

av studierätten. Till lagen om yrkeshögskolestudier fogades år 2001 nya 15 a, 15 b och 15 c § (583/2001) om inskrivning, studierätt och förlust av studierätten. I lagförslaget föreslås att bestämmelserna i oförändrad lydelse skall tas in i den nya yrkeshögskolelagen.

I 22 § bestäms om anmälan till yrkeshögskolan samt om årlig närvaro- och frånvaroanmälan. I 23 § finns bestämmelser om omfattningen av innehållet i studier som leder till yrkeshögskoleexamen samt om den maximala studietiden. Om förlust av studierätt och rättelse i yrkeshögskolans beslut om förlust av studierätt bestäms i 24 §.

25 §. *Undervisningens avgiftsfrihet.* År 2001 ändrades delvis 16 § lagen om yrkeshögskolestudier (delvis ändrad genom lag 583/2001). I paragrafen bestäms att undervisning som leder till yrkeshögskoleexamen är avgiftsfri för studerandena. I annan undervisning kan enligt lagen tas ut avgifter. Med stöd av denna paragraf har undervisningsministeriet utfärdat en förordning om grunderna för avgifter för undervisning vid yrkeshögskolor (653/2001). I lagförslaget föreslås att bestämmelserna i nämnda 16 § i oförändrad lydelse skall tas in i den nya lagens 25 §. Om grunderna för avgifterna skall dock bestämmas genom förordning av statsrådet.

26 §. *Rättelse av utvärdering av studieprestationer.* Enligt paragrafen skall en studerande så som enligt rådande praxis kunna söka ändring hos yrkeshögskolan i bedömningen av en studieprestation. I och med att bestämmelserna om ändringssökande gäller den studerandes rättigheter föreslås de bli överförda från förordningen till lagen.

27 §. *Disciplinärt förfarande.* Enligt paragrafen skall en studerande som vid en yrkeshögskola har gjort sig skyldig till en förseelse enligt rådande praxis få bestraffas med varning eller indragning av studierätten för en viss tid, högst ett år. Om förfarandet bestäms genom förordning av statsrådet.

7 kap. Lärare och övrig personal

28 §. *Lärare och övrig personal.* Enligt 18 § lagen om yrkeshögskolestudier finns vid en yrkeshögskola tjänster och befattningar som överlärare. Överlärarna och lektorerna har i praktiken blivit yrkeshögskolans lärar-

kår. Dessutom har en yrkeshögskola timlärare och föreläsare. I 1 mom. föreslås att denna praxis skall fortsätta. Överlärarna svarar i praktiken för yrkeshögskoleundervisningens kvalitet. Gällande tjänste- och arbetskollektivavtal gör det möjligt att lärarkårens uppgifter i praktiken beroende på yrkeshögskolans behov smidigt kan gälla egentlig undervisning och handledning, sammanställning av undervisningsmaterial, planering och utveckling av undervisningen, verksamhet för att göra undervisningen internationellare, forsknings- och utvecklingsarbete, studiehandledning osv. Att leda ett utbildningsområde samt forsknings- och utvecklingsarbete lämpar sig också naturligt för en överlärare.

En yrkeshögskola skall dessutom såsom för närvarande kunna ha timlärare och föreläsare.

Enligt 2 mom. skall yrkeshögskolan utnämna eller anställa lärarna.

När påbyggnadsexamina vid yrkeshögskolorna har blivit etablerade utreds möjligheterna för dem som avlagt en påbyggnadsexamen att få en tjänst eller befattning som lärare i en yrkeshögskola.

29 §. *Lärarnas behörighetsvillkor och uppgifter.* I paragrafen föreslås ett bemyndigande att utfärda en förordning av statsrådet om behörighetsvillkoren och uppgifterna för lärarna vid en yrkeshögskola. Avsikten är att de nuvarande behörighetsvillkoren inte skall ändras.

30 §. *Personalens ställning i kommunala och privata yrkeshögskolor.* I enlighet med nuvarande praxis föreslås att i paragrafen skall ingå behövliga bestämmelser som i fråga om de kommunala yrkeshögskolornas personal hänvisar till lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet (484/1996) samt i fråga om de privata yrkeshögskolornas personal på motsvarande sätt hänvisar till arbetsavtalslagen (55/2001).

8 kap. Finansiering

31 §. *Basfinansiering.* I detta kapitel bestäms om de olika formerna av finansiering av yrkeshögskolorna och om kommunens finansieringsandel av yrkeshögskolornas kostnader. Finansieringsformerna enligt detta kapitel motsvarar de nuvarande finansierings-

formerna för yrkeshögskolorna, men deras namn nämns inte i den gällande lagen om yrkeshögskolestudier. I den gällande lagen indelas statsandelarna och statsunderstöden i statsandelar för anläggningsprojekt (21 §), statsandelar för driftskostnader (22 §) och extra statsunderstöd (23 §).

Enligt 1 mom. skall statsandelsfinansieringen såsom hittills bestämmas på grundvalen av antalet studerande vid yrkeshögskolan och det pris per enhet som har bestämts per studerande.

Den statsandelsfinansiering som grundar sig på priser per enhet kallas basfinansiering. Basfinansieringen regleras i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Den är en del av statsandelssystemet för kommunerna.

32 §. *Projektfinansiering och resultatbaserad finansiering samt finansiering av yrkeshögskolornas gemensamma utgifter.* Finansieringen enligt 1 och 2 mom. motsvarar bestämmelserna i gällande 23 § lagen om yrkeshögskolestudier om extra statsunderstöd och annat statsunderstöd som är beroende av anslag i statsbudgeten och som har kanaliseras till projektfinansiering, resultatbaserad finansiering och annan finansiering som stöder yrkeshögskolornas verksamhet, såsom stöd för öppen yrkeshögskoleundervisning och studerandenas praktik.

I 3 mom. bestäms om den finansiering genom vilken undervisningsministeriet har skött sådana för yrkeshögskolorna gemensamma funktioner och projekt som kommer samtliga yrkeshögskolor till godo och som yrkeshögskolorna annars skulle ha varit tvungna att själva ta hand om.

33 §. *Finansiering av yrkespedagogisk lärarutbildning.* I paragrafen föreslås bli intagen en hänvisning till lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet, i vars 34 § 1 mom. bestäms om statsunderstöd för lärarutbildning.

34 §. *Kommunernas finansieringsandel av yrkeshögskolornas kostnader.* I paragrafen föreskrivs hur kommunerna skall delta i yrkeshögskolornas kostnader som ligger till grund för basfinansieringen.

35 §. *Övrig finansiering.* I paragrafen bestäms om den finansiering av yrkeshögskolorna som kompletterar den lagstadgade

statsandels- och statsunderstödsfinansieringen och som man inom undervisningssektorn brukar kalla extern finansiering. Till sin juridiska innebörd är paragrafen närmast konstaterande.

36 §. *Tillämpning av statsunderstödslagen.* Med stöd av paragrafen tillämpas bestämmelserna i statsunderstödslagen (688/2001) i kompletterande mening på statsunderstöd som beviljats på basis av 32 och 33 §.

Genom resultatbaserad finansiering belönar man yrkeshögskolan för dess verksamhet och kvaliteten på verksamheten. Resultatbaserad finansiering är därför inte ett statsunderstöd i ordets traditionella betydelse. Yrkeshögskolan bestämmer själv hur den använder den resultatbaserade finansieringen, undervisningsministeriet beviljar denna finansiering för utveckling av yrkeshögskolans verksamhet.

9 kap. Särskilda bestämmelser

37 §. *Samarbete mellan yrkeshögskolorna.* Många landskap har flera yrkeshögskolor, ibland t.o.m. på samma ort. I dessa fall kan samarbete mellan yrkeshögskolorna vara motiverat för att samla kompetens och resurser till en enda plats. Yrkeshögskolorna borde också ha möjlighet att intensifiera sitt samarbete genom att grunda gemensamma verksamhetsenheter. Att organisera funktioner i gemensamma enheter skulle öka studerandenas och lärarnas möjligheter att inhämta och nyttja information. Samtidigt skulle det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs i flera små enheter få större möjligheter att bli genomfört när resurser slås samman.

I ett avtal om gemensamma utbildnings- och forskningsenheter skall också finnas bestämmelser om vid vilken yrkeshögskola de personer som studerar vid den gemensamma utbildningsenheten skall anses vara studerande samt om de resurser som placeras i en gemensam enhet och om andra behövliga omständigheter.

38 §. *Användning av benämningarna yrkeshögskola och yrkeshögskoleexamen.* I paragrafen föreslås att namnet yrkeshögskola och yrkeshögskoleexaminas examensbenämningar skall skyddas så, att de endast gäller de yrkeshögskolor som avses i lagen samt de

examina som avläggs vid dem. Bestämmelsen motsvarar 2 § 3 mom. och 3 § 2 mom. lagen om yrkeshögskolestudier.

39 §. *Rätt att få uppgifter.* Skötseln av yrkeshögskolornas uppgifter förutsätter i vissa fall rätt att få behövliga uppgifter och utredningar om en sak. För att man skall kunna förvissa sig om detta föreslås att i 39 § på samma sätt som i 28 § (655/1999) lagen om yrkeshögskolestudier skall föreskrivas att yrkeshögskolans styrelse och rektor skall ha rätt att få sådana uppgifter av statliga och kommunala myndigheter.

40 §. *Tillämpning av lagen om förvaltningsförfarande.* Lagen om förvaltningsförfarande (598/1982) tillämpas bl.a. på kommunernas och samkommunernas myndigheter. Följaktligen omfattar lagens tillämpningsområde även de yrkeshögskolor som har samkommuner som huvudmän. När yrkeshögskolor som har aktiebolag eller stiftelser som huvudmän ordnar yrkeshögskoleundervisning, sköter även de en offentlig uppgift. I tillämpningen av lagen om förvaltningsförfarande bör privata och kommunala yrkeshögskolor ha samma ställning. Därför föreslås att i 40 § tas in en hänvisningsbestämmelse för yrkeshögskolor till lagen om förvaltningsförfarande. I den gällande lagens 28 a § (583/2001) finns en hänvisningsbestämmelse som gäller privata yrkeshögskolor till lagen om förvaltningsförfarande.

41 §. *Ändringssökande.* Bestämmelsen i lagförslaget 41 § om ändringssökande motsvarar huvudsakligen 29 § (583/2001) lagen om yrkeshögskolestudier. Ändring i ett beslut som en yrkeshögskola fattar med stöd av yrkeshögskolelagen eller en förordning som har utfärdats med stöd av lagen skall få sökas genom besvär hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets yrkeshögskolan har sitt huvudsakliga verksamhetsställe. Med yrkeshögskolans huvudsakliga verksamhetsställe avses i detta sammanhang den ort där yrkeshögskolan har sin centralförvaltning.

Rättelse i ett beslut som en yrkeshögskola har fattat om antagning av studerande, förlust av studierätt eller bedömning av studieprestation skall dock enligt 2 mom. sökas genom interna rättsmedel. Yrkeshögskolans beslut om bedömningen av en studieprestation är slutligt.

Enligt 3 mom. får ändring genom besvär inte heller sökas i yrkeshögskolans beslut som gäller yrkeshögskolans interna bestämmelser. Dessa beslut berör inte omedelbart individens rättsskydd.

I en yrkeshögskolas beslut om antagning av studerande och förlust av studierätt får sökas ändring genom besvär hos förvaltningsdomstolen. Enligt 4 mom. är förvaltningsdomstolens beslut slutligt. Besvär får inte heller anföras över en förvaltningsdomstols beslut som gäller en disciplinär åtgärd.

Ett beslut som gäller indragning av en studerandes studierätt för en viss tid kan enligt 5 mom. verkställas trots besvär, om inte yrkeshögskolan eller förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

42 §. *Studerandekåren.* En yrkeshögskola skall ha en studerandekår. Till studerandekåren skall som medlemmar höra yrkeshögskolornas heltidsstuderande. Om vem som är studerande på heltid föreslås bli bestämt genom förordning av statsrådet. Studerandekåren är avsedd att vara en förbindelselänk mellan medlemmarna, bevaka deras intressen samt främja deras samhällliga och sociala strävanden och yrkeshögskolans utveckling. Enligt lagförslaget skall yrkeshögskolans studerande också ha en betydande roll i yrkeshögskolans interna förvaltning. I lagförslaget föreslås bestämmelser om yrkeshögskolans studerandekår och vem som hör till den samt om studerandekårens rätt att påföra medlemsavgift. Universitetslagen har liknande bestämmelser om universitetens studentkår.

Närmare bestämmelser och föreskrifter om studerandekåren skall meddelas genom en förordning av statsrådet samt i studerandekårens stadgar.

43 §. *Förhållande till annan lagstiftning.* I paragrafen föreslås bestämmelser om yrkeshögskolelagens primära förhållande till kommunallagen, lagen om aktiebolag och lagen om stiftelser. En yrkeshögskola skall själv inom sin interna förvaltning behandla och avgöra de frågor som berör yrkeshögskolan och som avses i denna lag. När det är frågan om sådana angelägenheter gällande yrkeshögskolan som skall behandlas och avgöras av huvudmannen, skall de behandlas och avgöras enligt de bestämmelser som reglerar

huvudmannens verksamhet.

44 §. *Närmare bestämmelser.* I paragrafen ingår ett sedvanligt bemyndigande att utfärda förordning.

10 kap. Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

45 §. *Ikraftträdande.* Genom den föreslagna lagen upphävs lagen om yrkeshögskolestudier. Likaså upphävs lagen om vissa arrangemang som krävs för verkställande av lagen om yrkeshögskolestudier, utom lagens 6 §, som alltså måste lämnas gällande. Den nämnda paragrafen gäller de s.k. gamla lärarnas behörighetstid, som har förlängts med två år genom lag 584/2001.

En styrelse som valts för yrkeshögskolan enligt de tidigare bestämmelserna fortsätter enligt paragrafens 3 mom. i sin uppgift mandattiden ut.

När den styrelse som avses i den föreslagna yrkeshögskolelagens 12 § tillsätts och väljs för första gången kallar yrkeshögskolans rektor samman de grupper som avses i paragrafens 1 mom. för att välja medlemmarna.

1.2. Lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning

Yrkespedagogisk lärarutbildning skall såsom hittills ordnas vid fem yrkeshögskolor. Lärarutbildningen skall dock inte längre ordnas vid yrkespedagogiska lärarhögskolor som verkar i anslutning till yrkeshögskolor, utan vara en del av yrkeshögskolans verksamhet. Därför måste en så stor del av bestämmelserna i lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning ändras att det är ändamålsenligare att föreslå att lagen revideras i sin helhet.

Även om den yrkespedagogiska lärarutbildningen skall vara en del av yrkeshögskolans verksamhet, skall yrkeshögskolan såsom hittills ha en föreståndare och ett lärarutbildningsråd för administrationen av lärarutbildningen.

I gällande 12 § lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning finns bestämmelser om att föreståndare för yrkespedagogiska lärarhögskolor och dessa högskolors lärare har rätt till tjänstledighet för upprätthållandet av yrkesskickligheten. Numera är det möjligt att ord-

na dessa lärares uppgifter så, att de i stället för att ägna sig åt undervisningsuppgifter huvudsakligen kan koncentrera sig t.ex. på planering av yrkespedagogisk lärarutbildning eller forsknings- och utvecklingsarbete. Därför är det inte längre behövligt att i lagstiftningen hålla kvar ett tjänsteledighetsystem som detta.

2. Närmare bestämmelser

Med stöd av yrkeshögskolelagen och lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning skall statsrådet utfärda förordningar som skall ersätta förordningen om yrkeshögskolestudier och förordningen om yrkespedagogisk lärarutbildning.

Enligt 19 § 1 mom. 2 och 3 punkten i förslaget till yrkeshögskolelag skall en förordning av undervisningsministeriet utfärdas om vilken behörighet en yrkesinriktad examen, examina som avses i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998) och kombinationsstudier ger för yrkeshögskolestudier.

Med stöd av 42 § förslaget till yrkeshögskolelag utfärdas närmare bestämmelser om studerandekårer genom förordning av statsrådet.

3. Lagstiftningsordning

Enligt 123 § grundlagen har universiteten självstyrelse enligt vad som närmare bestäms genom lag. Bestämmelser om grunderna för annan undervisning som staten och kommunerna ordnar samt om rätten att ordna motsvarande undervisning i privata läroanstalter utfärdas genom lag. Universitetens självstyrelse har ordnats genom universitetslagen från 1997.

Yrkeshögskolorna är enligt 2 § i den föreslagna yrkeshögskolelagen en del av högskolesystemet. Yrkeshögskolorna och universiteten bildar tillsammans högskoleväsendet. Internationellt har högskolorna av tradition haft självstyrelse. Till de grundläggande principerna i högskolornas självstyrelse hör högskolans möjlighet att besluta om sina egna inre angelägenheter. Genom yrkeshögskolornas självstyrelse eftersträvas två saker. För det första är medlemmarna av yrkeshögskolesamfundet i ärenden som gäller yrkeshög-

skoleundervisningen den rätta instansen att besluta om dessa ärenden. För det andra är en av de centrala uppgifterna för yrkeshögskolorna att påverka utvecklingen av regionen och av dess företag och övriga arbetsliv. I samarbetet med företagen och det övriga arbetslivet är det viktigt att yrkeshögskolorna snabbt genom sina egna beslut t.ex. förmår ingå avtal om behövliga samarbetsprojekt.

I Finland är alla universitet statliga, medan yrkeshögskolorna är kommunala eller privata. Kommunernas förvaltning skall enligt 121 § grundlagen grunda sig på självstyrelse för kommunens invånare. Bestämmelser om de allmänna grunderna för kommunernas förvaltning och om uppgifter som åläggs kommunerna utfärdas genom lag. Enligt 3 § 1 mom. kommunallagen (81/2002) iakttas i den kommunala förvaltningen kommunallagen, om inte något annat bestäms genom lag. Enligt den föreslagna yrkeshögskolelagen är huvudmannaskapet för en yrkeshögskola inte en uppgift som är ålagd en kommun eller privat sammanslutning genom lag, utan den baserar sig på ett tillstånd som beviljas av statsrådet och som kan ansökas av kommuner, samkommuner, privata sammanslutningar och stiftelser. Av yrkeshögskolorna, som är underställda undervisningsministeriet, drivs sju av en kommun, 11 av en samkommun, åtta av ett aktiebolag och tre av en stiftelse.

Enligt 124 § grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast lagstiftningens väg. Om en offentlig förvaltningsuppgift anförtros någon annan än en myndighet får det inte äventyra de grundläggande fri- och rättigheterna, rätts säkerheten eller andra krav på god förvaltning. De privata yrkeshögskolor som avses i den föreslagna yrkeshögskolelagen och deras personal sköter offentliga förvaltningsuppgifter när de fattar beslut om undervisning och studerande. Enligt lagförslagets 40 § skall lagen om förvaltningsförfarande iakttas även i privata yrkeshögskolor. Såväl i beslut av kommunala som i beslut av privata yrkeshögskolor söks ändring enligt lagförslagets 41 §. Bestämmelserna om offentlighet gäller enligt 4 § 2 mom. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) även privata yrkeshögskolor. Lagförslagets 14 §

innehåller bestämmelser om undervisnings språket vid yrkeshögskolorna.

Enligt 3 § 1 mom. i den föreslagna yrkeshögskolelagen har yrkeshögskolorna självstyrelse i fråga om sina inre angelägenheter. I ärenden som hör till huvudmannens befogenheter iakttas beroende på huvudmannen kommunallagen, lagen om aktiebolag eller lagen om stiftelser.

Enligt 15 § i den föreslagna yrkeshögskolelagen råder undervisnings- och forskningsfrihet vid yrkeshögskolorna. Enligt 16 § 3 mom. grundlagen är vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet tryggad. Som en del av högskolesystemet svarar yrkeshögskolorna inom sin sektor för landets högsta undervisning. Jämsides med sin utbildningsuppgift bedriver yrkeshögskolorna forsknings- och utvecklingsarbete som betjänar yrkeshögskoleundervisningen och stöder arbetslivet.

Enligt 42 § i den föreslagna yrkeshögskolelagen har en yrkeshögskola en studerandekår som omfattar alla yrkeshögskolans heltidsstuderande. Studerandekåren har självstyrelse. Närmare bestämmelser om studerandekåren utfärdas genom förordning av statsrådet och i studerandekårens stadgar. Bestämmelsen motsvarar universitetslagens bestämmelser om studentkåren vid universiteten.

I 13 § grundlagen, som motsvarar 10 a § regeringsformen, bestäms om föreningsfrihet. Föreningsfriheten innefattar rätt att höra till eller inte höra till föreningar. Närmare bestämmelser om föreningsfriheten utfärdas genom lag. I regeringens proposition om ändring av lagarna om grundläggande fri- och rättigheter (RP 309/1993 rd) konstateras i fråga om 10 a § 2 mom. regeringsformen att föreningsfriheten främst utsträcker sig till s.k. ideella föreningar som avses i föreningslagen (503/1989). Förslaget hindrar inte att man i fortsättningen på lagstiftningsväg bildar offentlighetsrättsliga föreningar med en offentlig uppgift på samma sätt som förut. Det är också möjligt att liksom förut genom lag stadga om medlemskap i en sådan förening, men i det fallet kan man dock anse att stadgandet om föreningsfrihet i grundlagen talar för en återhållsam inställning till tvångsmedlemskap.

Studerandekåren skall vara en del av yr-

keskeshögskoleväsendet. Studerandekåren ska utse studeranderepresentanter till yrkeskeshögskolans förvaltningsorgan. De ska i likhet med nuvarande studerandeföreningar ha hand om många med tanke på de studerande viktiga ärenden som hör till yrkeskeshögskolornas verksamhet, såsom tutorverksamhet, karriär- och rekryteringstjänster, internationellt studerandebostads- och utbytesprogram samt studerandebostadsverksamhet. I den föreslagna yrkeskeshögskolelagen bestäms i vilket syfte yrkeskeshögskolans studerandekår kan finnas och upprätthålla tvångsmedlemskap med därtill hörande medlemsavgifter, vilket riksdagens grundlagsutskott förutsatte i sitt utlåtande (GrUU 3/1997) om regeringens proposition med förslag till universitetslag (RP 263/1996 rd). Enligt utskottets mening är lösningen med tvångsmedlemskap i universitetets studentkår godtagbar från grundlagssyn, i synnerhet som studentkåren av hävd måste betraktas som en del av ett universitet med självstyrelse och dessutom spelar en framträdande roll i uni-

versitetets förvaltning. Enligt den föreslagna yrkeskeshögskolelagen är yrkeskeshögskolorna en del av högskoleväsendet och deras studerandekårer en del av yrkeskeshögskolan.

Den föreslagna yrkeskeshögskolelagen har utarbetats så att den kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det önskvärt att propositionen remitteras till grundlagsutskottet för utlåtande.

4. Ikraftträdande

Yrkeskeshögskolelagen och lagen om yrkespedagogisk lärarutbildning föreslås träda i kraft den 1 augusti 2003.

Motiveringen till ikraftträdelse- och övergångsbestämmelserna i de föreslagna lagarna framgår av motiveringen till de enskilda lagparagraferna.

Med stöd av vad som har anförts ovan förelägg Riksdagen följande lagförslag:

1.

Yrkeshögskolelag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på yrkeshögskolor, vilka är högskolor som är underställda undervisningsministeriet och meddelar yrkesinriktad högskoleundervisning.

2 §

Yrkeshögskolornas plats i utbildningssystemet

Yrkeshögskolorna är en del av högskole-systemet. Yrkeshögskolorna och universiteten bildar tillsammans högskoleväsendet.

3 §

Yrkeshögskolornas självstyrelse och medlemmar

En yrkeshögskola har självstyrelse i fråga om sina inre angelägenheter.

En yrkeshögskolas lärare i huvudsyssla, övriga personal i huvudsyssla och heltidsstuderande hör till yrkeshögskolan som dess

medlemmar. Genom förordning av statsrådet bestäms närmare om vem som är anställd i huvudsyssla och vem som är heltidsstuderande.

4 §

Yrkeshögskolornas uppgifter

Yrkeshögskolorna har till uppgift att meddela sådan högskoleundervisning för yrkesinriktade expertuppgifter som baserar sig på arbetslivets och arbetslivsutvecklingens krav samt på forskning och konstnärliga utgångspunkter, att stöda individens yrkesutveckling och att bedriva tillämpat forsknings- och utvecklingsarbete som betjänar yrkeshögskoleundervisningen samt stöder arbetslivet och den regionala utvecklingen.

En yrkeshögskola kan ordna yrkespedagogisk lärarutbildning enligt vad som bestäms särskilt.

5 §

Samarbete med omvärlden

En yrkeshögskola skall utföra sina uppgifter så att den samarbetar med näringslivet och det övriga arbetslivet särskilt inom den egna regionen samt med inhemska och utländska högskolor och andra läroanstalter.

2 kap.

Yrkeshögskolornas huvudmän

6 §

Tillstånd för yrkeshögskola

Statsrådet kan bevilja en kommun, samkommun eller registrerad finsk sammanslutning eller stiftelse tillstånd för yrkeshögskola. För att tillstånd skall beviljas krävs att yrkeshögskolan fyller ett utbildningsbehov samt de kvalitativa krav och andra krav som ställs på en yrkeshögskola.

Den som har fått tillstånd för yrkeshögskola har rätt att fungera som huvudman för en yrkeshögskola som meddelar yrkeshögskoleundervisning i enlighet med vad tillståndet föreskriver om yrkeshögskolans utbildningsuppgift. I tillståndet kan yrkeshögskolan också åläggas utvecklingsförpliktelser och andra förpliktelser.

Statsrådet kan efter att ha hört tillståndshavaren återkalla tillståndet helt eller delvis, om väsentliga ändringar i utbildningsbehovet eller andra orsaker som har samband med upprätthållandet av yrkeshögskolan kräver detta eller om yrkeshögskolans verksamhet inte uppfyller de krav och förpliktelser som bestäms i 1 och 2 mom.

7 §

Utbildningsuppgift

I en yrkeshögskolas utbildningsuppgift bestäms, enligt vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet, yrkeshögskolans verksamhetsområde, antalet studieplatser i den utbildning som leder till grundexamen, yrkeshögskolans undervisningsspråk och verksamhetsorter.

Tillstånd att ändra en yrkeshögskolas utbildningsuppgift i fråga om antalet studerande och verksamhetsorterna beviljas av undervisningsministeriet.

3 kap.

Styrning och utvärdering av verksamheten

8 §

Målsättningar

Statsrådet godkänner, enligt vad som närmare bestäms genom förordning av statsrådet, för ett visst antal år åt gången en utvecklingsplan för utbildning och forskning, som anger yrkeshögskolornas allmänna utvecklingsmål.

Undervisningsministeriet kommer för ett visst antal år åt gången överens med yrkeshögskolans huvudman och yrkeshögskolan om vilka mål som med tanke på den nationella högskolepolitiken är av central betydelse i yrkeshögskolans verksamhet samt om uppföljningen av målen.

Om det inte annars är möjligt att på riksnivå eller regional nivå sammanjämka de enskilda yrkeshögskolornas mål i fråga om volymer, kan undervisningsministeriet bestämma det antal studerande som får inleda studier vid yrkeshögskolorna genom att ange det totala antalet nybörjarplatser, vid behov helt eller delvis särskilt för varje examen.

9 §

Kvalitetsbedömning

Till en yrkeshögskolas uppgifter hör att svara för kvaliteten och den fortlöpande utvecklingen av den utbildning och övriga verksamhet som yrkeshögskolan ordnar och att regelbundet delta i extern utvärdering av kvaliteten.

Yrkeshögskolan skall publicera resultaten av utvärdering som den har ordnat.

I anslutning till undervisningsministeriet finns ett råd för utvärdering av högskolorna, om vilket bestäms närmare genom förordning av statsrådet.

4 kap.

Yrkeshögskolans interna förvaltning

10 §

Förvaltningsorgan

En yrkeshögskolas interna förvaltning sköts av yrkeshögskolans styrelse och rektor.

11 §

Styrelsen

Rektorn är ordförande för styrelsen. Dessutom är yrkeshögskolans lärare i huvudsyssla, övriga personal i huvudsyssla och heltidsstuderande gruppvis företrädare i styrelsen.

Antalet medlemmar från varje grupp som avses i 1 mom. skall vara färre än hälften av det totala antalet medlemmar i styrelsen. Styrelsemedlemmarna kan ha suppleanter.

Yrkeshögskolans huvudman beslutar om det totala antalet styrelsemedlemmar och antalet medlemmar från de grupper som avses i 1 mom. och i yrkeshögskolans stadgar bestäms om valet av medlemmarna. Styrelsen består dessutom enligt beslut av huvudmannen till högst en tredjedel av personer som företräder näringslivet och arbetslivet i övrigt inom yrkeshögskolans bransch.

Styrelsen tillsätts av yrkeshögskolans huvudman.

12 §

Styrelsens uppgifter

Styrelsens uppgift är att utveckla yrkeshögskolans verksamhet.

Dessutom skall styrelsen:

1) till yrkeshögskolans huvudman göra ett förslag till verksamhets- och ekonomiplan samt budget för yrkeshögskolan,

2) besluta om grunderna för fördelningen av anslag som har beviljats yrkeshögskolan,

3) till yrkeshögskolans huvudman göra förslag till framställningar om ändring av yrkeshögskolans utbildningsuppgift eller ett nytt utbildningsprogram,

4) tillsätta övriga kollegiala förvaltningsorgan,

5) godkänna yrkeshögskolans examensstadga,

6) godkänna stadgar för yrkeshögskolans interna förvaltning inom de ramar som huvudmannens förvaltningsstadga eller motsvarande handling tillåter, samt

7) behandla och avgöra övriga ärenden som föreskrivits eller bestämts för styrelsen eller som till följd av sakens natur hör till styrelsen.

13 §

Rektor och prorektor

Rektorn leder yrkeshögskolans verksamhet samt behandlar och avgör ärenden som gäller yrkeshögskolans interna förvaltning, om inte något annat bestäms i lag, i förordning av statsrådet eller undervisningsministeriet eller i yrkeshögskolans stadgar.

Rektorn utnämns av yrkeshögskolans huvudman.

Behörighetsvillkoren för en rektor bestäms genom förordning av statsrådet.

En yrkeshögskola kan ha en eller flera prorektorerna enligt vad yrkeshögskolans huvudman beslutar.

5 kap.

Undervisning och examina

14 §

Undervisningsspråk

Undervisningsspråket i en yrkeshögskola är finska eller svenska. Undervisningsspråken i en tvåspråkig yrkeshögskola är finska och svenska. Vid undervisning, förhör och prov får vid behov också andra språk än yrkeshögskolans undervisningsspråk användas enligt vad yrkeshögskolan bestämmer om saken.

15 §

*Undervisnings- och forskningsfrihet i yrkes-
högskolorna*

Vid yrkeshögskolorna råder undervisnings- och forskningsfrihet i utförandet av de uppgifter som avses i 4 §. I undervisningen skall dock iaktas gällande lagstiftning och andra bestämmelser om utbildningen och undervisningen.

Undervisningen vid yrkeshögskolorna är offentlig. Av grundad anledning kan allmänhetens möjligheter att följa undervisningen begränsas.

16 §

Yrkeshögskolans undervisning

En yrkeshögskola meddelar inom ramen för sin utbildningsuppgift undervisning som leder till högskoleexamen, yrkesinriktad specialiseringsundervisning och annan vuxenutbildning samt öppen yrkeshögskoleundervisning.

17 §

Grunderna för examina

En yrkeshögskoleexamen är en högskoleexamen. Bestämmelser om yrkeshögskoleexaminans ställning i systemet för högskoleexamina utfärdas genom förordning av statsrådet.

I fråga om yrkeshögskoleexamina, examensmål och studiernas struktur samt andra grunder för studierna bestäms genom förordning av statsrådet och med stöd av förordningen i yrkeshögskolans examensstadga.

Till en yrkeshögskoleexamen som har avlagts vid en yrkeshögskola fogas namnet på utbildningsområdet samt examensbenämningen och vid behov förkortningen YH. Närmare bestämmelser om examina utfärdas genom förordning av statsrådet.

18 §

*Utbildningsprogram och
undervisningsplaner*

Studier som leder till yrkeshögskoleexamen ordnas i form av utbildningsprogram enligt vad som bestäms genom förordning av statsrådet och med stöd av förordningen i yrkeshögskolans examensstadga.

Utbildningsprogrammen och undervisningsplanerna skall omfatta heltidsstudier under minst tre och högst fyra läsår. Av särskilda skäl kan en examen omfatta mer än fyra år.

Undervisningsministeriet beslutar om utbildningsprogrammen på framställning av yrkeshögskolan, enligt vad som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet. Yrkeshögskolan beslutar om utbildningsprogrammets undervisningsplaner enligt vad som bestäms i yrkeshögskolans examensstadga.

6 kap.

Studerande

19 §

Behörighet för yrkeshögskolestudier

Som studerande vid en yrkeshögskola kan antas den som har avlagt eller fullgjort

1) gymnasiets lärokurs eller studentexamen,

2) yrkesinriktad grundexamen eller motsvarande tidigare studier, enligt vad som närmare bestäms genom förordning av undervisningsministeriet,

3) sådan yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen eller motsvarande tidigare examen som avses i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/1998), enligt vad som närmare bestäms genom förordning av undervisningsministeriet, eller

4) studier utomlands vilka motsvarar examina som avses ovan i punkterna 1—3.

Som studerande vid en yrkeshögskola kan antas annan än i 1 mom. avsedd person som yrkeshögskolan anser ha tillräckliga kunskaper.

per och färdigheter för yrkeshögskolestudier.

20 §

Antal studerande

Yrkeshögskolan beslutar inom ramen för utbildningsuppgiften om det antal studerande som årligen antas till yrkeshögskolan, om inte något annat följer av 8 § 3 mom.

21 §

Antagning av studerande

Yrkeshögskolan beslutar om grunderna för antagningen av studerande och om ordnande av urvalsprov. På sökandena skall tillämpas likvärdiga urvalsprinciper.

Antagningen av studerande till yrkeshögskolorna ordnas med hjälp av gemensam ansökan, med användning av det antagningsregister som avses i lagen om antagningsregistret och studentexamensregistret (1058/1998), om inte något annat föreskrivs genom förordning av statsrådet. Närmare bestämmelser om gemensam ansökan och antagning av studerande utfärdas genom förordning av statsrådet och med stöd av den genom undervisningsministeriets beslut.

Studerandena tas in av yrkeshögskolan enligt vad som vid behov föreskrivs genom förordning av statsrådet. Under samma läsår får en studerande ta emot endast en studieplats som leder till högskoleexamen.

Den som har ansökt om att bli intagen som studerande kan hos yrkeshögskolans styrelse skriftligen söka rättelse i antagningsbeslutet inom 14 dagar efter det att resultaten av antagningen offentliggjorts. Närmare bestämmelser om förfarandet utfärdas genom förordning av statsrådet.

22 §

Inskrivning

De som har antagits som studerande och meddelat att de tar emot studieplatsen skall på det sätt som yrkeshögskolan bestämmer anmäla sig till yrkeshögskolan, varpå de antecknas som studerande. De studerande skall

varje läsår anmäla sig som närvarande eller frånvarande på det sätt som yrkeshögskolan bestämmer.

23 §

Studierätt

En studerande har rätt att genomföra de studier som leder till yrkeshögskoleexamen enligt utbildningsprogrammet och undervisningsplanerna samt enligt de grunder som föreskrivs i yrkeshögskolans examensstadga.

En heltidsstuderande skall slutföra de studier som avses i 1 mom. inom en tid som är högst ett år längre än deras omfattning. En studerande kan på basis av en frånvaroanmälan vara frånvarande under sammanlagt två läsår. Denna tid räknas inte in i maximistudietiden. När det gäller andra studerande bestäms om grunderna för maximistudietiden för de studier som avses i 1 mom. i yrkeshögskolans examensstadga.

24 §

Förlust av studierätten

En studerande som inte har anmält sig på det sätt som bestäms i 22 §, förlorar sin studierätt. Om en sådan studerande senare vill inleda sina studier eller fortsätta dem skall han eller hon på nytt ansöka om studierätt hos yrkeshögskolan.

En studerande som inte har slutfört sina studier inom den tid som anges i 23 § 2 mom. förlorar sin studierätt, om inte yrkeshögskolan av särskilda skäl beviljar den studerande extra tid för att slutföra studierna.

En studerande kan hos yrkeshögskolans styrelse skriftligen söka rättelse i ett beslut som gäller förlust av studierätten inom 14 dagar efter det att han eller hon har fått del av beslutet.

25 §

Undervisningens avgiftsfrihet

Undervisning som leder till yrkeshögskoleexamen är avgiftsfri för studerandena.

Avgifter kan tas ut i annan undervisning.

Bestämmelser om grunderna för avgifterna utfärdas genom förordning av statsrådet, med iakttagande i tillämpliga delar av vad som i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992) bestäms om avgifter för offentlig-rättsliga prestationer.

Om en avgift som avses i denna lag och som tas ut hos en studerande inte har betalats på förfallodagen, får årlig dröjsmålsränta tas ut från förfallodagen på det sätt som bestäms i räntelagen (633/1982).

Avgiften får drivas in i utsökningsväg utan dom eller beslut på det sätt som bestäms i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg (367/1961).

26 §

Rättelse av utvärdering av studieprestationer

En studerande har rätt att få veta hur utvärderingsgrunderna har tillämpats på hans eller hennes studieprestationer. Bestämmelser om förfaringssättet utfärdas genom förordning av statsrådet.

En studerande som är missnöjd med bedömningen av sina studieprestationer eller tillgodoräknandet av studier som han eller hon fullgjort annanstans kan muntligen eller skriftligen begära rättelse hos den lärare som utfört utvärderingen eller fattat beslutet om tillgodoräknande. Ett rättelseyrkande skall framställas inom 14 dagar från den tidpunkt då studeranden har haft tillfälle att ta del av resultaten av utvärderingen och av tillämpningen av utvärderingsgrunderna för egen del.

En studerande som är missnöjd med ett sådant beslut som avses i 2 mom. kan hos yrkeshögskolans examensnämnd skriftligen söka rättelse i beslutet inom 14 dagar efter det att han eller hon har fått del av det.

27 §

Disciplinärt förfarande

En studerande som vid en yrkeshögskola har gjort sig skyldig till en förseelse kan disciplinärt bestraffas med varning eller med avstängning för en viss tid, högst ett år. Be-

stämmelser om förfaringssättet utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 kap.

Lärare och övrig personal

28 §

Lärare och övrig personal

Vid en yrkeshögskola finns tjänster och befattningar som överlärare och lektor.

En yrkeshögskola kan ha timlärare och föreläsare.

Lärarna utnämns eller anställs av yrkeshögskolan.

29 §

Lärarnas behörighetsvillkor och uppgifter

Bestämmelser om behörighetsvillkoren och uppgifterna för lärarna vid en yrkeshögskola utfärdas genom förordning av statsrådet. Undervisningsministeriet kan av särskilda skäl bevilja dispens i fråga om behörighetsvillkoren.

30 §

Personalens ställning i kommunala och privata yrkeshögskolor

På tjänsterna samt tjänsteinnehavarna och dem som interimistiskt sköter en tjänst vid en kommunal yrkeshögskola tillämpas vad som föreskrivs i kommunallagen (365/1995) och i lagen om kommunala tjänsteinnehavares anställningstrygghet (484/1996), om inte något annat föreskrivs i denna lag.

På befattningarna, befattningshavarna och på dem som interimistiskt sköter en befattning vid en privat yrkeshögskola tillämpas vad som föreskrivs i arbetsavtalslagen (55/2001), om inte något annat föreskrivs i denna lag.

8 kap.

Finansiering

31 §

Basfinansiering

Yrkehögskolornas huvudmän beviljas basfinansiering på grundvalen av antalet studerande vid yrkehögskolan samt det per studerande bestämda priset per enhet så som bestäms i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (635/1998).

32 §

Projektfinansiering och resultatbaserad finansiering samt finansiering av yrkehögskolornas gemensamma utgifter

Inom ramen för ett anslag som tas in i statsbudgeten kan undervisningsministeriet bevilja huvudmannen för en yrkehögskola projektfinansiering för att utveckla och stöda yrkehögskolans verksamhet.

Inom ramen för ett anslag som tas in i statsbudgeten kan undervisningsministeriet bevilja huvudmannen för en yrkehögskola resultatbaserad finansiering med anledning av att yrkehögskolans verksamhet har varit resultatrik.

Inom ramen för ett anslag som tas in i statsbudgeten kan undervisningsministeriet finansiera funktioner och projekt som är gemensamma för samtliga yrkehögskolor och som stöder deras verksamhet.

33 §

Finansiering av yrkespedagogisk lärarutbildning

Undervisningsministeriet beviljar yrkehögskolornas huvudmän statsunderstöd för lärarutbildning. Undervisningsministeriet beviljar yrkehögskolornas huvudmän statsunderstöd för lärarutbildning så som bestäms i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.

34 §

Kommunernas finansieringsandel av yrkehögskolornas kostnader

Kommunerna deltar i de kostnader för yrkehögskolorna som utgör grund för den finansiering som föreskrivs i 31 § enligt vad som föreskrivs i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet.

35 §

Övrig finansiering

En yrkehögskolas huvudman kan ta emot understöd och donationer för yrkehögskolans verksamhet och utvecklandet av den.

36 §

Tillämpning av statsunderstödslagen

På statsunderstöd enligt denna lag tillämpas statsunderstödslagen (688/2001). Statsunderstödslagen tillämpas dock inte på resultatbaserad finansiering som avses i 32 § 2 mom.

9 kap.

Särskilda bestämmelser

37 §

Samarbete mellan yrkehögskolorna

I syfte att samordna verksamheten i de yrkehögskolorna inom ett område eller för att främja gemensamma projekt, gemensamt forsknings- och utvecklingsarbete eller annan samverkan kan yrkehögskolorna komma överens om att ha gemensamma utbildnings- och forskningsenheter.

38 §

Användning av benämningarna yrkehögskola och yrkehögskoleexamen

Benämningen yrkehögskola får användas

endast om yrkeshögskolor som avses i denna lag.

Benämningen yrkeshögskoleexamen får användas endast om en examen som har avlagts vid en yrkeshögskola.

39 §

Rätt att få uppgifter

Styrelsen och rektorn för en yrkeshögskola har utan hinder av bestämmelserna om sekretess i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) rätt att få sådana uppgifter av statliga och kommunala myndigheter som de behöver för att sköta sina uppgifter.

40 §

Tillämpning av lagen om förvaltningsförfarande

När ett sådant förvaltningsärende som avses i denna lag behandlas vid en yrkeshögskola skall lagen om förvaltningsförfarande (598/1982) iakttas.

41 §

Ändringsökande

Ändring i ett beslut som en yrkeshögskola har fattat med stöd av denna lag eller en förordning som utfärdats med stöd av lagen får sökas genom besvär hos den förvaltningsdomstol inom vars domkrets yrkeshögskolan har sitt huvudsakliga verksamhetsställe, och i övrigt enligt vad som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Ändring får inte sökas genom besvär i ett beslut i vilket rättelse får sökas enligt 21, 24 eller 26 §. Ändring i ett beslut som givits vid rättelseförfarande får sökas genom besvär hos den förvaltningsdomstol som avses i 1 mom. I ett beslut som givits vid rättelseförfarande och som gäller bedömning av studieprestationer får ändring dock inte sökas genom besvär.

Ändring får inte sökas genom besvär i en yrkeshögskolas beslut som gäller stadgarna, examensstadgan, utbildningsprogrammen,

undervisningsplanen eller andra föreskrifter som gäller undervisningsarrangemangen.

I förvaltningsdomstolens beslut om antagning av studerande enligt 21 §, förlust av studierätten enligt 24 § eller disciplinära åtgärder enligt 27 § får ändring inte sökas genom besvär.

Ett beslut om att avstänga en studerande för viss tid kan verkställas trots besvär, om inte yrkeshögskolan eller förvaltningsdomstolen beslutar något annat.

42 §

Studerandekåren

En yrkeshögskola har en studerandekår, som omfattar alla yrkeshögskolans heltidsstuderande. Genom förordning av statsrådet föreskrivs om vem som är heltidsstuderande.

Studerandekårens syfte är att vara en föreningslänk för sina medlemmar samt främja deras samhälleliga, sociala, intellektuella och studierelaterade ambitioner och strävanden i anknytning till de studerandes roll i samhället.

För att kunna fylla sitt syfte får studerandekåren besluta att medlemmarna skall betala medlemsavgift. Medlemsavgiften fastställs av rektorn och inkasseringen av den övervakas av yrkeshögskolan.

Studerandekåren har självstyrelse. Närmare bestämmelser om studerandekåren meddelas genom förordning av statsrådet och i studerandekårens stadgar.

43 §

Förhållande till annan lagstiftning

I fråga om ärenden som hör till yrkeshögskolans huvudmans befogenheter iakttas vad som bestäms i kommunallagen, lagen om aktieföretag (734/1978) och lagen om stiftelser (109/1930).

44 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten

av denna lag utfärdas genom förordning av statsrådet.

10 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser

45 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2003.
Genom denna lag upphävs

1) lagen den 3 mars 1995 om yrkeshögskolestudier (255/1995) jämte ändringar, samt

2) lagen den 3 mars 1995 om vissa arrangemang som krävs för verkställande av lagen om yrkeshögskolestudier (258/1995), med undantag för 6 § (584/2001).

En styrelse som har valts för en yrkeshögskola med stöd av de tidigare bestämmelserna fortsätter sitt uppdrag till mandatperiodens slut.

När den i 12 § avsedda styrelsen tillsätts och väljs för första gången väljs medlemmarna från de grupper som avses i 12 § 1 mom. på de olika gruppernas möten som sammankallas av yrkeshögskolans rektor.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

2.

Lag**om yrkespedagogisk lärarutbildning**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

Yrkespedagogisk lärarutbildning ordnas vid yrkeshögskolor enligt vad som föreskrivs i denna lag.

Med yrkespedagogisk lärarutbildning avses behövlig lärarutbildning för lärare och dem som ämnar bli lärare vid yrkeshögskolor och yrkesläroanstalter.

Den svenskspråkiga yrkespedagogiska lärarutbildningen ordnas vid pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi.

2 §

Ordnande av yrkespedagogisk lärarutbildning

Statsrådet kan ändra tillståndet för en yrkeshögskola så att huvudmannen för yrkeshögskolan har rätt att ordna yrkespedagogisk lärarutbildning.

Den yrkespedagogiska lärarutbildningen ordnas vid yrkeshögskolor enligt vad som bestäms om lärarutbildningsuppgiften i tillståndet för respektive yrkeshögskola. I tillståndet kan yrkeshögskolan också åläggas utvecklingskyldighet och andra skyldigheter som gäller lärarutbildningen.

Statsrådet kan efter att ha hört tillståndsha-

varen återkalla tillståndet, om väsentliga ändringar i behovet av lärarutbildning eller andra orsaker som har samband med ordnande av lärarutbildningen förutsätter det.

3 §

Lärarutbildningsuppgift

I lärarutbildningsuppgiften för yrkeshögskolan bestäms antalet studieplatser inom lärarutbildningen och lärarutbildningens verksamhetsorter.

Tillstånd att ändra antalet studieplatser och verksamhetsorterna beviljas av undervisningsministeriet.

4 §

Annan styrning samt utvecklingsansvar

Vid annan styrning av den yrkespedagogiska lärarutbildningen och på utvecklingsansvaret för den iaktas vad som bestäms om detta i fråga om yrkeshögskolorna.

2 kap.

Förvaltningen av lärarutbildningen

5 §

Förvaltningsorgan

För förvaltningen av lärarutbildningen finns vid yrkeshögskolan en föreståndare och

ett lärarutbildningsråd.

Föreståndaren är lärarutbildningsrådets ordförande. En av medlemmarna företräder lärarna och en studerandena. I rådet skall dessutom finnas företrädare för utbildningen samt näringslivet och arbetslivet. Rådets medlemmar kan ha suppleanter. Om antalet medlemmar och valet av dem bestäms i yrkeshögskolans stadgar.

Lärarutbildningsrådet har i uppgift att bereda ärendena som gäller lärarutbildning för yrkeshögskolans styrelse.

3 kap.

Undervisning och studier

6 §

Grunderna för studierna samt undervisningsplanen

I fråga om målen för studierna, studiernas struktur och övriga grunder för studierna föreskrivs genom förordning av statsrådet och bestäms med stöd av den i yrkeshögskolans examensstadga.

Yrkeshögskolan beslutar om undervisningsplanen för lärarutbildningsprogrammet enligt vad som bestäms i examensstadgan.

4 kap

Studerande

7 §

Behörighet för lärarutbildning

Till lärarutbildning kan antas den som har en sådan utbildning och arbetserfarenhet som fordras för en lärartjänst eller en lärarbefattning vid en yrkeshögskola eller en yrkesläroanstalt, om inte lärarutbildningen ingår i en utbildning som leder till yrkeshögskoleexamen.

8 §

Antal studerande

Yrkeshögskolan bestämmer inom ramen

för sin utbildningsuppgift om det antal studerande som årligen antas till lärarutbildningen, om inte något annat följer av 4 §.

9 §.

Antagning av studerande

I fråga om grunderna för antagningen av studerande till yrkespedagogisk lärarutbildning och om ordnande av urvalsprov beslutar yrkeshögskolan. Likvärdiga urvalsprinciper skall tillämpas på sökandena.

Studerandena antas av yrkeshögskolan enligt vad som vid behov föreskrivs genom förordning av statsrådet.

5 kap.

Lärare

10 §

Lärarna

Vid den yrkespedagogiska lärarutbildningen finns en föreståndartjänst eller en föreståndarbefattning samt tjänster eller befattningar som överlärare eller lektor.

11 §

Behörighetsvillkor och uppgifter

Bestämmelser om behörighetsvillkoren och uppgifterna för föreståndaren och lärarna utfärdas genom förordning av statsrådet. Undervisningsministeriet kan av särskilda skäl bevilja dispens i fråga om behörighetsvillkoren.

6 kap.

Särskilda bestämmelser och ikraftträdande

12 §

Förhållande till yrkeshögskolelagstiftningen

I den yrkespedagogiska lärarutbildningen iaktas i övrigt i tillämpliga delar vad som fö-

reskrivs i yrkeshögskolelagen (/) och bestäms med stöd av den.

13 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag utfärdas genom förordning av statsrådet.

14 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2003. Genom denna lag upphävs lagen den 20 juni 1996 om yrkespedagogisk lärarutbildning (452/1996) jämte ändringar.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Helsingfors den 18 oktober 2002

Republikens President

TARJA HALONEN

Undervisningsminister *Maija Rask*